

SESIUNEA ANUALĂ DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE A INSTITUTULUI DE ARHEOLOGIE „VASILE PÂRVAN”

ADINA BORONEANȚ*, ANDREI MĂGUREANU**, AUREL VÎLCU***

În perioada 30 martie – 1 aprilie 2016, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române a organizat sesiunea anuală de comunicări științifice, reunite în cadrul temei *Metodă, teorie și practică în arheologia contemporană*, ediția din acest an fiind dedicată memoriei lui Alexandru Vulpe (16 iunie 1931 – 9 februarie 2016). Manifestarea a avut loc la sediul institutului din strada Henri Coandă nr. 11 (Casa Macca).

Pe parcursul celor trei zile ale evenimentului, prezentările, programate după criteriul cronologic, au inclus atât **rapoarte de cercetare arheologică**¹ (anuale sau de sinteză, referitoare la săpături recente, ca și la cercetări mai vechi, dar rămase inedite), cât și **comunicări** științifice (având drept subiect rezultate ale unor studii interdisciplinare, noi tipuri de abordări metodologice și teoretice în cercetarea arheologică sau contribuții ale izvoarelor arheologice la cunoașterea istoriei).

În cadrul **secțiunii de rapoarte arheologice**, au fost înscrise 26 de rapoarte de cercetare arheologică sistematică și preventivă, dintre care opt reflectând epocile pre-și proto-istorică, 12 epoca greco-romană, șase perioada Evului Mediu și a epocii moderne. Numărul scăzut de rapoarte de cercetare prezentate – predominant rezultate în urma cercetărilor arheologice preventive – reflectă foarte redusă finanțare a cercetării arheologice sistematice din anul 2015.

În cadrul **secțiunii de comunicări**, au fost înscrise 50 de contribuții științifice. Predominante (26) au fost comunicările vizând perioadele pre- și protoistorică, urmate de epoca greco-romană (14) și epoca migrațiilor și medievală (10). Tematica a fost surprinzător de largă, incluzând de la analize de tip tradițional ale materialului arheologic la noi abordări în demersul antropologic, studii interdisciplinare (arheozoologie, studiul materialelor textile, studiul materiilor dure animale, analize compoziționale ale metalelor), arheologie experimentală, analize geo-spațiale, numismatică, metrologie și considerații istorice.

În aceeași tematică generală a sesiunii, s-au înscris și **posterele** expuse:

Ceramica de tip Basarabi de la Tărtăria – Podu Tărtăriei vest, jud. Alba – Luciana Rumeș-Irimuș (IAB)

Proiectul de cercetare Platformă PILOT de valorizare trans-disciplinară prin baze de date relaționate (PN-II-PT-PCCA-2013-4-1022). Investigații optoelectronice asupra unor piese din depozitele de bronzuri Tărtăria I și Tărtăria II – Laurențiu Angheluță, Corina Borș (MNIR), Luminița Ghervase, Roxana Rădvan (INOE), Luciana Rumeș-Irimuș (IAB), Vlad Rumeș-Irimuș (UV Târgoviște)

Cercetări arheologice Tibiscum 2015 – Iulian Leonti (MJERG Caransebeș)

Brățări de sticlă descoperite în timpul cercetării preventive din centrul Timișoarei, punctul Piața Unirii – Ana Cristina Hamat (MBM Reșița), Alexandru Szentmiklosi, Andrei Bălărie (MNB Timișoara).

* Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București; e-mail: boro30@gmail.com.

** Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București; e-mail: arheologiemedievala@yahoo.com.

*** Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București; e-mail: aurelvilcu@gmail.com.

¹ Atât pentru rapoartele de cercetare arheologică, cât și pentru comunicări, au fost marcate între paranteze drepte contribuțiile înscrise în program și nesusținute.

În prima zi a sesiunii, a avut loc și vernisajul expoziției *FELDIOARA REDESCOPERITĂ: UN SIT AL OASPEȚILOR GERMANI ÎN ESTUL EUROPEI*, expoziție dedicată cercetărilor arheologice realizate în situl de la Feldioara (jud. Brașov) și organizată la parterul clădirii din str. Henri Coandă nr. 11.

Pe 31 martie, lucrările sesiunii s-au desfășurat în paralel cu masa rotundă *ORGANIZAREA DATĂRII CU RADIOCARBON ÎN ROMÂNIA: LABORATORUL ROAMS ȘI PRACTICA ARHEOLOGICĂ*, coordonată de Nona Palincaș (IAB), Cornelius Ponta, Tiberiu Sava, Corina Simion, Livius Trache (IFIN-HH).

Redăm mai jos anunțul de organizare și programul mesei rotunde: „Institutul National de Cercetare-Dezvoltare pentru Fizică și Inginerie Nucleară „Horia Hulubei” deține un portofoliu de instalații și echipamente științifice care pot fi și sunt folosite în studiul și conservarea patrimoniului, precum și personal calificat pentru astfel de activități. Între acestea, se numără și laboratorul pentru datări cu radiocarbon, prin metoda AMS (*Accelerator Mass Spectrometry*), cea mai performantă metodă în domeniu. La sfârșitul anului 2015, laboratorul pentru date cu radiocarbon a fost acreditat internațional. Activitatea laboratorului se poate finanța pe baza unui program național, iar instituțiile publice române vor putea beneficia de datări gratuite pentru un număr relevant de probe. În această situație, apar însă unele probleme legate de organizare, cu consecințe importante pentru relația laboratorului cu arheologii din țară și pentru rolul datărilor ^{14}C în cercetarea arheologică din România. Masa rotundă își propune constituirea unui cadru eficient, în care aceste probleme să fie discutate de către arheologi și restauratori cu fizicienii și chimiștii laboratorului RoAMS. Prin urmare, propunem participanților două comunicări introductive, urmate de discuții:

Tiberiu Sava – *O scurtă prezentare a laboratorului RoAMS*

Nona Palincaș – *Datarea cu radiocarbon – câteva probleme arheologice*”.

Discuțiile ce au urmat celor două prezentări au avut în vedere selectarea de subiecte de mare importanță științifică și vizibilitate publică, organizarea informării arheologilor privind prelevarea probelor și creșterea calității observațiilor de specialitate relevante, organizarea consultării permanente, aspecte organizatorice ale depunerii probelor la laborator (documentația probelor), aspecte derivate din Codul deontologic al arheologilor și din experiența participanților la discuție, publicarea datelor ^{14}C obținute.

Tot în a doua zi a sesiunii, o secțiune a fost dedicată **prezentărilor de volume** de specialitate, publicate de membrii, doctoranzii sau cercetătorii postdoctorali ai Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan” în anul 2015 și la începutul anului 2016 (volume de autor, colaborări, editări de carte, publicații periodice):

Emilian Teleaga, *Die Anfänge der figuralen thrakischen Kunst in dem 5. Jahrhundert v. Chr., Studien zur Eisenzeitlichen Archäologie Thrakiens*, vol. 1, Rhaden, 2015 (prezentare Cristina Alexandrescu);

Radu-Alexandru Dragoman, *Materialitatea Experimentului Pitești. Eseu arheologic despre memoria represiei și rezistenței în România comunistă*, Bibliotheca Marmatia 5, Baia Mare, 2015 (prezentare Tiberiu Vasilescu);

Silviu Andrieș-Tabac, Ana Boldureanu, Lilia Dergaciova, Mihai Dima, Dan Ilie, Theodor Isvoranu, Eugen Nicolae, Ana-Maria Velter, Aurel Vilcu, *Moneda în Republica Moldova*, coord. Ana Boldureanu și Eugen Nicolae, Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan”, Chișinău, 2015 (prezentare Eugen Nicolae);

Sorin Ailincăi, *Trăind cu morții. Înșmormântări în așezări de la începutul epocii fierului între Balcani, Tisa și Nistru*, Fontes archaeologici, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2015 (prezentare Anca-Diana Popescu);

Colonne Trajane et trophées romains. Actes du Colloque franco-roumain «Études sur la Colonne Trajane. 1900 ans depuis l'inauguration (113–2013)», Bucarest, 28–29 octobre 2013, Constantin C. Petolescu, M. Galinier, Florian Matei-Popescu (eds.), Editura Academiei Române, București, 2015 (prezentare Ovidiu Țentea);

Cult and votive monuments in the Roman province: Proceedings of the 13th International Colloquium on Roman provincial art, Bucharest – Alba Iulia – Constanța, 27th of May – 3rd June 2013, Cristina Alexandrescu (ed.), *Corpus Signorum Imperii Romani*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2015 (prezentare Iulian Bîrzescu);

Buridava XII/1, *Volum dedicat profesorului Petre I. Roman la cea de-a 80-a aniversare*, Cristian Schuster, Claudiu Tulugea, Carol Terteci (eds.), Symposia Thracologica X, Râmnicu Vâlcea, 2015 (prezentare Cristian Schuster);

Homines, Funera, Astra 2. Life beyond Death in Ancient Times (Romanian case studies), Raluca Kogălniceanu, Mihai Gligor, Roxana-Gabriela Curcă, Susan Stratton (eds.), Archaeopress, Oxford, 2016 (prezentare Raluca Kogălniceanu).

În ultima zi a manifestării, a avut loc workshop-ul internațional *Understanding stone tools*, organizatori: Roxana Dobrescu, Adina Boroneanț, Cristian Eduard Ștefan (IAB): “Worked stone tools – knapped, ground or polished – occur on almost all archaeological sites. For the early prehistory, stone frequently represents the only surviving material and from there on humans made use of it in all ages and periods. This workshop will address issues regarding raw material exploitation strategies and trade, stone tool production and processing techniques, typological and functional analyses of stone tools, experimental approaches, characterization of lithic sources, petrological and geochemical analysis, use wear studies”.

Pe durata întregii manifestări științifice, interpretările noi, prezentarea de materiale descoperite recent, discuțiile asupra comunicărilor și punctele de vedere, uneori diferite, expuse într-o fructuoasă confruntare de idei, au generat o atmosferă plăcută și utilă specialiștilor, justificând pe deplin organizarea anuală a sesiunii științifice a Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române. Calitatea prezentărilor și participarea numeroasă a colegilor din diferite instituții, cu atribuții în cercetarea izvoarelor arheologice și preservarea patrimoniului cultural național, încurajează continuarea acestui gen de manifestări.

REZUMATE. RAPOARTE DE SĂPĂTURĂ

Arheologia epocii pre- și protoistorice

Cercetări arheologice la Pietrele – Măgura Gorgana (2014–2015) – Meda Toderaș (IAB), Svend Hansen (DAI Berlin), Agathe Reingruber (FU Berlin), Katrin Beutler (DAI Berlin)

Cercetările arheologice din tell-ul de la Pietrele – Măgura Gorgana, jud. Giurgiu s-au axat pe cercetarea de teren propriu-zisă, prelucrarea și analizarea materialului arheologic, precum și pe cercetarea interdisciplinară. În așezarea de tip tell, au fost continuate cercetările în cele două suprafețe principale, B și F. În așezarea plană din jurul tell-ului, eforturile s-au concentrat în partea de la nord de acesta.

Urmărind dezvoltarea contextelor identificate anterior în suprafața B, cercetarea s-a axat în special în partea sudică și estică. Astfel, a fost epuizat stratul de nivelare de culoare brun-închis, în mijlocul suprafeței fiind identificată o nouă structură de locuire arsă, ușor înclinată spre sud, puternic afectată de intervenții ulterioare. În suprafața F, cercetarea a continuat în stratul de nivelare de culoare gri-închis, lutos. Pe o suprafață de aproximativ 60 m² au apărut bucăți masive de chirpici ars provenind de la dărâmătura unei structuri de locuire arse, ale cărei resturi au fost observate odată cu epuizarea stratului de nivelare. Resturile acestora se întind pe toată suprafața deschisă.

În așezarea plană, s-a lucrat într-o singură secțiune, situată la nord de tell, secțiunea T, deschisă în anul 2014, descoperirile datate în neolitic din campaniile trecute reprezentând motivația extinderii săpăturii spre vest în anul 2015. În jumătatea vestică a secțiunii, la cca 1 m adâncime, a apărut o masă compactă de chirpici ce părea să se dezvolte spre vest. Bucățile masive de chirpici erau făcute pe o parte, pe cealaltă prezentau impresiuni de bărne. Printre acestea, au fost găsite vase întregi și întregibile, unele decorate cu caneluri.

Din diverse alte contexte arheologice, au fost spălate și analizate eșantioane de sol, pentru identificarea resturilor faunistice ihtiologice. Au fost colectate probe de sol pentru analize sedimentologice și arheobotanice și bucăți de lemn și cărbune pentru datarea cu radiocarbon și analize dendrocronologice.

Considerații preliminare privind locuirile preistorice din zonele înalte ale Maramureșului istoric – Radu-Alexandru Dragoman (IAB), Dan Pop, Bogdan Bobîna (MJIA Maramureș), Călin Șuteu (U „1 Decembrie 1918” Alba Iulia)

Comunicarea prezintă sintetic datele referitoare la locuirile preistorice din zonele înalte ale Maramureșului istoric, în contextul primelor cercetări sistematice efectuate în anii 2014 și 2015 în cadrul unui proiect dedicat munților din Maramureș.

[Săpăturile arheologice din așezarea Cucuteni A – B1 de la Adâncata – Dealul Lipovanului, jud. Suceava (2013–2014) – Ion Mareș (MB Suceava)]

Situl arheologic este amplasat la ieșirea din satul Adâncata (com. Adâncata, jud. Suceava) spre satul Călugăreni, pe latura stângă a DJ Suceava – Dorohoi, având următoarele coordonate geografice: latitudine 47°45'56", longitudine 26°16'55". Așezarea preistorică ocupă platoul promontoriului nordic al formațiunii Dealul Lipovanului, component al Podișului Dragomirnei, unitatea geografică Podișul Sucevei.

În perioada 2013–2014 au fost întreprinse săpături arheologice de evaluare cu scopul de a stabili stratigrafia sitului, cercetarea eventualelor complexe, efectuarea de studii interdisciplinare, ridicarea topografică, amplasarea în plan a suprafețelor săpate, determinări geofizice (ridicarea arheomagnetice), determinări arheozoologice, pedologice, paleobotanice, antracologice.

Așezarea de la Adâncata – Dealul Lipovanului poate fi încadrată în etapa de tranziție Cucuteni A₄ (3450–3200 b.c.; 4350–4150 Cal BC) și Cucuteni A-B₁ (3250–2970/2950 b.c.; 4100–3800 Cal BC, respectiv, 3400–2970/2950 b.c. / 4350–3800 Cal BC).

Practici funerare neobișnuite la începutul eneoliticului în situl de la Alba Iulia – Lumea Nouă. Campania 2015 – Mihai Gligor (U „1 Decembrie 1918” Alba Iulia), Christina Lundberg (BU, Marea Britanie), Anca Bobină, Alina Bîntînțan, Călin Șuteu, Ana Fetcu (U „1 Decembrie 1918” Alba Iulia)

Situl de la Alba Iulia – Lumea Nouă este considerat în prezent drept unul reprezentativ pentru neoliticul și eneoliticul Transilvaniei, cu precădere datorită descoperirilor funerare din ultima decadă, ce atestă practici mortuare unice pe teritoriul actual al României. Contribuția de față are drept scop prezentarea descoperirilor cu caracter funerar realizate cu prilejul cercetărilor preventive pe proprietatea Eugen Oprea, în perioada 5 august – 17 septembrie 2015.

Complexul funerar a fost identificat în caroul D, la adâncimea de cca 0,70 m; apare ca o groapă de formă aproximativ circulară, cu diametrul de 1,2–1,4 m și adâncimea maximă de 1,10 m față de nivelul actual de călcare. Groapa fusese săpată în chirpiciul aparținând peretelui unei locuințe defațate. Specificul acestei descoperiri constă în identificarea unei combinații de practici funerare: depunerea unor piese scheletice umane dezarticulate, depunerea unor părți ale corpului în conexiune anatomică și înhumarea completă, în ceea ce este cunoscut în literatura de specialitate drept *commingled human remains*. Analizele osteoarheologice au permis stabilirea numărului minim de indivizi (NMI) la 16: șapte adulți (doi indivizi de sex masculin, trei de sex feminin, doi de sex nedeterminat) și nouă copii/adolescenți cu vârste cuprinse între nou-născut și 18 ani. Mai multe crani prezintă traume sub forma fracturilor prin înfundare. Rezultatele analizelor ¹⁴C AMS pentru probele prelevate din patru crani dispuse la adâncimi diferite indică intervalul 4520/4356 cal BC – 4454/4342 cal BC (95.4%).

Cercetările arheologice din anul 2015 din necropola hallstattiană târzie de la Bârsești – Vrâncioaia, jud. Vrancea – Emilian Teleaga (IAB), Adrian Bălășescu (MNIR)

În anul 2015, în necropola hallstattiană de pe platoul Dumbravă de la Bârsești, a fost cercetat tumulul 43, cu înălțimea aparentă de 0,6 m și dimensiunile de 10 × 6 m. Movila a fost cercetată prin patru sectoare triunghiulare, între care s-au păstrat doi martori dispuși în cruce. Tumulul a fost ridicat prin îndepărtarea humusului antic și amenajarea unei platforme pe solul steril pe care s-a înălțat o movilă din pământ cu fragmente ceramice, peste care s-au depus pietre, în straturi succesive spre centru și într-un singur strat de pietre mari spre margini. În partea de nord a tumulului au fost depuși câțiva bolovani foarte mari.

În sectorul de SE a fost documentată o groapă mare care străpungea movila de pământ, se adâncea în stratul steril și conținea pietre, pământ și fragmente ceramice mari. În partea de est a movelei, la nivelul bazei învelișului de bolovani, s-au găsit resturile unui mormânt secundar, a cărui groapă străpungea învelișul de bolovani și umplutura gropii mari. Jefuirea mormântului principal s-a petrecut în vechime, prin săparea gropii mari. Cantitatea de piatră folosită pentru înălțarea tumulului 43 a fost de 11,43 m³, estimându-se că acesta a putut fi înălțat de două persoane adulte în circa 18 ore.

Cercetările arheologice de la Stoina. Campania 2015 – Vlad V. Zirra, Radu Băjenaru (IAB), Tiberiu Vasilescu (U „Spiru Haret”), Monica Nicolăescu, Vlad Cărăbiș, Cătălin Sârbu, Cristian Știrbu, Claudiu Stancu (CI)

Cercetările din vara anului 2015 le-au continuat pe cele din anul anterior și au epuizat secțiunile SIV și SV; adiacent SIV a fost deschisă SVI, care va fi finalizată în anul 2016. Primele

două secțiuni amintite au pus în evidență fiecare câte o fortificație care proteja așezarea de la „Cetate” dinspre vest. Cele două fortificații – pentru care, din punct de vedere stratigrafic, nu există o relație clară și sunt despărțite de aprox. 80 de metri – prezintă atât asemănări, cât și deosebiri. Amândouă conțin materiale arse (argile locale loessoide), iar, sub acestea, se află un nivel de cenușă și cărbune. Fortificația din SIV, spre deosebire de cea din SV, a dat la iveală și cărămizi de chirpici arse și realizate, cel puțin în parte, în tipare. În secțiunea respectivă, au fost găsite răvășite, destul de probabil mișcate și fără a descrie un aliniament clar de parament. La baza acestei fortificații au fost dezvelite mai multe resturi de animale aflate în conexiune anatomică, amestecate în stratul de cenușă și cărbune menționat. Puținele resturi de ceramică din și de la baza fortificației sunt destul de probabil încadrabile în sec. IV a.Chr. sau la începutul celui următor.

Cercetările arheologice de la Bâzdâna „La Cetate”. Campania 2015 – Vlad V. Zirra, Mara Buligă (U București), Monica Nicolăescu, Cristian Știrbu (CI), Valentin Dumitrașcu (IAB)

Cercetările din vara anului 2015 le-au continuat pe cele din anul anterior și au epuizat secțiunile S XVI și S XVII / 2015, amândouă amplasate în zona fortificației cu cărămizi arse dinspre limita de vest a așezării. În secțiunile amintite, conform așteptărilor, au fost evidențiate resturile paramentelor interior și exterior ale zidului de cărămizi arse, la nivelul primei sau celei de-a doua asize. Masa de argilă arsă dintre paramente era, la rândul ei, în mare parte deplasată și puțin consistentă în comparație cu alte situații observate anterior. În schimb, stratul (dunga) de cenușă și cărbune de sub fortificație (de sub paramentul exterior și până la circa 3 metri în spatele paramentului interior) a putut fi limpede constatat și urmărit, precum și un număr mare de urme ale parilor, bânelor de lemn cu ajutorul cărora constructorii au încercat menținerea în poziție verticală a zidăriei. De asemenea, în spatele paramentului interior, au fost dezvelite resturi de la mai multe ovicaprine, părți din unele exemplare fiind în conexiune anatomică. Menționăm existența, în și pe același strat, a unor resturi ceramice de la mai multe vase (sec. IV–III a.Chr.), cât și prezența a două vetre, parțial suprapuse.

Cercetări arheologice la Stelnica și Zimnicea – Anca Ganciu (IAB)

[Fără rezumat]

Arheologia epocii clasice

Histria. Sector Acropola Centru-Sud (U București). Campania 2015 – Valentin Bottez, Alexandra Țârlea, Alexandra Lițu, Alexandra Bivolaru, Iulia Iliescu (U București)

În campania 2015, echipa sectorului ACS (U București) de pe șantierul arheologic Histria a deschis opt noi casete (4 × 4 m), ajungând la numărul de 26 de astfel de unități de săpătură pe sectorul menționat. Stratigrafia noilor casete a confirmat informațiile de până acum pentru zonă, fiind vorba de stratul vegetal, sub care am identificat stratul de dărâmătură cauzat de abandonul final al ultimului nivel constructiv (a doua jumătate a secolului VI p.Chr.), stratul de distrugere/incendiere al ultimului nivel constructiv, care suprapuneau ultimul nivel de călcare (vezi rapoartele anterioare). Am reușit să dezvelim întreaga latură estică a insulei de locuire din epoca romană târzie (Z017), segmente ale limitei sale vestice (Z027) și un posibil trotuar (T004?) care, împreună cu T003 (identificat în 2014), ar putea delimita o arteră rutieră E-V (ST03?) către Sectorul *Basilica Pârvan* la vest. O descoperire importantă, în poziție secundară, a fost o inscripție în limba greacă, datată preliminar în secolele V–IV a.Chr.

Histria. Sector Sud. Campania arheologică 2015 – Mircea Dabîca (IAB)

Începând din anul 2010, obiectivul principal al cercetării arheologice în Sectorul Sud de la Histria este acela de a pune în evidență, atât din punct de vedere științific, cât și muzeistic, orașul roman timpuriu, mai puțin cunoscut și cercetat în economia investigațiilor arheologice de pe acest sit. Sunt prezentate principalele rezultate ale cercetării arheologice din Sectorul Sud de la Histria, mai exact, cele din anul 2015. În campania arheologică 2015, efortul a fost direcționat asupra *edificiului public roman timpuriu* (secolul III p.Chr.) descoperit aici în anii din urmă. Acesta a continuat să fie analizat, în primul rând la nivel planimetric, astfel încât cercetarea arheologică s-a concentrat asupra laturii sale de vest, a colțului de nord-vest și a compartimentării vestice a acestui impunător edificiu. Pentru atingerea acestor deziderate au fost continuate cercetările arheologice în S 6–10 (secțiuni deschise în campaniile precedente) și în noile secțiuni S 11–13.

Cercetări arheologice preventive în aria bisericii paleocreștine de la Capidava. Campania 2015 – Irina Achim (IAB)

Campania arheologică din anul 2015 reprezintă cea mai amplă cercetare de teren, cu caracter preventiv, în perimetrul și în vecinătatea bisericii paleocreștine *intra muros* de la Capidava. Lucrările au fost ocazionate de proiectul de conservare–restaurare, derulat de Consiliul Județean Constanța și de partenerii săi, și s-au desfășurat în perioada 3 iulie – 20 septembrie 2015. A fost avută în vedere obținerea de date arheologice privind adâncimea fundațiilor bisericii, documentarea structurilor constructive anterioare edificiului creștin, stabilirea, pe cât posibil, a unei cronologii și a unei configurații ale perimetrului ocupat de biserică în cursul secolului al VI-lea și în epocile anterioare, obținerea de date concrete privind tehnica de construcție a bisericii. Cercetarea din teren s-a derulat în limitele a opt secțiuni (unele deschise din campaniile precedente) situate în zona fațadei vestice a bisericii, pe latura sa de nord, în anexa nord, în perimetrul de la est de absidă (în spațiul situat între absidă și paramentul interior al curtinei C), pe latura de sud a edificiului (la joncțiunea dintre absidă și naos), precum și la vest de această casetă, în direcția căii de acces în biserică pe latura de sud, ca și în interiorul naosului. Cercetările întreprinse în spațiul *intra muros* în perimetrul curtinelor A, B și C, în particular în aria bisericii paleocreștine din colțul de nord-est al cetății romane târzii de la Capidava, ilustrează un fenomen simptomatic de supraaglomerare a suprafeței urbane în perioada secolelor IV–VI p.Chr., când numeroase construcții cu destinații foarte diverse se alipesc curtinelor anterior pomenite. Pentru implantarea bisericii, structurile preexistente, cele mai multe datând din perioada secolelor III–V p.Chr., au fost nivelate și sigilate practic sub nivelul edificiului creștin. Totodată, prezența mai multor piese cu caracter militar printre artefactele provenind din zona bisericii (umbo de scut, vârf de lance, numeroase piese de centură din bronz) ar putea constitui un indiciu pentru destinația militară a unora dintre construcțiile anterioare bisericii, aflate sub ruinele sale.

Noi cercetări geomagnetice la Ibida (Slava Rusă, jud. Tulcea) – Carsten Mischka (U Friedrich Alexander), Alexander Rubel (IAI)

The site Slava Rusă, identified with the Roman settlement Ibida, is with more than 24 hectares one of the most important fortified Roman settlements in the Romanian Dobruja (Moesia Inferior), providing mainly finds from the Late Antiquity. The joint research project envisages an exhaustive geophysical survey of the site and its surroundings. In a first stage, the German-Romanian team focused on certain areas *extra muros* and on a larger plot inside the fortification. While the results from the surveys north and south-west of the ancient city limits had been rather disappointing, the prospection inside the city walls delivered very interesting results of the architecture during late antiquity. Several larger building complexes (“insulae”) and roads could be identified, a fact that encourages the team to intensify the collaboration in the near future.

Studiul unui teritoriu antic. Cercetare pluridisciplinară și metodologie aplicate în cazul unor așezări grecești de pe țărmul lacului Razelm – Vasilica Lungu (ISSEE), Alexandre Baralis (M Luvru), Alina Streinu, Marius Streinu (CI), Pascal Lebouteiller (IFEA), Tsvetana Popova (INAM), Maguelone Bastide (U Paris-Ouest), Loic Damelet (CCJ Aix-en-Provence), Lavinia Nicolae (NKU Atena), Thomas Sandglade (UVSQ Paris), Liviu Iancu (U București)

The “*Orgamè/Argamum, nécropoles et territoire: Caraburun, Călugăra*” program is the continuation of the first French-Romanian program developed between 2010–2013 and focused on the territory of the ancient city of Orgame/Argamum. The 2015 campaign was the first research project and tackled three areas of interest at the site of Caraburun, on the shore of the lake Golovița. Three sectors covering approximately 800 square meters were opened and all finds registered by classical and modern methods. The site has been investigated by means of a geo-magnetic survey that encouraged further excavations, thus revealing three moments of habitation in the site: Archaic, Hellenistic and early Roman. The excavations were conducted following the stratigraphic method: each layer registered using the total station and the optical level. In order to complete the view of the site and obtain accurate plans, a drone was used to take photographs. All of these methods offer results that put together provide a deeper understanding of the settlement patterns in the site and the complexity of the habitation for each historical age.

Fortificația dacică de la Covasna – Cetatea Zânelor din perspectiva unor cercetări recente – Viorica Crișan, Paul Pupeză (MNIT)

Cercetările arheologice de la Covasna – *Cetatea Zânelor* s-au concentrat în ultimele campanii în zona bastionului și a zidului de curtină de pe terasa a doua. În anul 2007 a fost trasată secțiunea S7H, cu scopul de a stabili dimensiunea și traseul zidului de curtină în partea sud-estică a aceleiași

terase. Cercetarea în această secțiune nu a fost încă finalizată. Au fost identificate cel puțin două faze ale ridicării zidului de piatră. Într-o primă fază, pietrele zidului au fost aranjate cu grijă, fiind legate cu argilă. În faza a doua, pietrele au fost dispuse neglijent, fiind folosiți tiranți, pentru a spori rezistența zidului. Totodată, s-a constatat că, după distrugerea fortificației de piatră, pe stratul de dărâmtură s-a ridicat o nouă fortificație, cu baza din piatră și o palisadă din lemn. În apropierea zidului, s-a descoperit o clădire cu acoperișul susținut de trei rânduri de stâlpi de lemn. Pe fiecare rând au fost identificate până în prezent câte șapte gropi pentru stâlpi. Gropile se adâncesc în stâncă. Clădirea era delimitată spre nord-est de stânca pantei dinspre terasa I și probabil de un mic drum pavat cu pietre. Înspre zidul terasei a II-a, era delimitată de către un aliniament alcătuit din pietre de mari dimensiuni. Este foarte probabil ca aceste pietre mari să facă parte dintr-un drum pavat sau să reprezinte fundația unui zid dintr-o fază anterioară.

Cercetări arheologice la Drobeta. Campania 2015 – Constantin C. Petolescu, Florian Matei-Popescu (IAB), Ștefan Vasiliță (CI), Marian Neagoe (MRPF Turnu Severin)

Săpăturile arheologice de la amfiteatrul militar de la *Drobeta* s-au concentrat mai ales în zona intrărilor de nord, sud și vest ale arenei. Astfel, a fost dezvelită intrarea de nord, descoperindu-se cu această ocazie pragul acesteia. La intrarea de sud, continuarea săpăturilor a permis punerea în evidență a unui canal. În partea de vest, săpăturile s-au concentrat în zona clădirii post-romane, care a suprapus parțial această intrare a amfiteatrului.

Cercetări arheologice la Câmpulung – Jidova, Campania 2015 – Constantin C. Petolescu, Florian Matei-Popescu (IAB), Ion Dumitrescu (MJ Argeș)

Cercetările arheologice din castrul de la Câmpulung – *Jidova* s-au desfășurat în perioada 24 august – 12 septembrie 2015 și au vizat zona cuprinsă între *praetorium* (la vest) și *via sagularis* (la est). S-a urmărit prin aceasta lămurirea topografiei treimii centrale, ocupate de construcțiile de piatră din castru. Săpăturile au pus în evidență un nivel de dărâmtură, compus din tegule, cărămizi și ceramică, dispersate pe aproape întreaga suprafață excavată. În stadiul actual al cercetării, nu putem încă afirma dacă fragmentele de tegule și olane, aflate în cantitate destul de mare, provin de la acoperișul pretoriului sau de la o altă clădire, aflată la est de acesta.

Cercetări arheologice la Voinești, termele militare romane. Campania 2015 – Constantin C. Petolescu, Florian Matei-Popescu (IAB), Ion Dumitrescu (MJ Argeș)

Săpăturile arheologice efectuate la Voinești, în anul 2015, au fost concentrate în jumătatea de nord a clădirii termelor. Nu au fost abandonate total nici secțiunile deschise în campaniile precedente, unde unele aspecte legate de funcționalitatea și planimetria unor încăperi nu erau deplin clarificate. Reamintim că în anii 2013 și 2014, prin intermediul a patru secțiuni (S1, S2, S3, S4, numerotate de la nord la sud), orientate E–V, au fost interceptate trei dintre laturile clădirii termelor – cea de vest, sud și est. S-a reușit astfel dezvelirea, în proporție de 60%, a complexului de încăperi din porțiunea de sud a clădirii; complex format din cinci încăperi. Pe latura sudică, s-a cercetat o încăpere de mari dimensiuni ($7,20 \times 5,80$ m), identificată ca fiind un bazin de apă caldă (posibil *caldarium*). La est de acest bazin, un zid orientat N–S, pare a închide o a doua încăpere. La nord de bazin și de camera de la est de acesta, în S1, a fost identificat un al doilea șir de încăperi (pornind dinspre vest) drept o cameră cu *hypocaust*, la est de aceasta o alta, a cărei funcționalitate este încă neclară, șirul închizându-se cu o încăpere absidată.

Cercetările au adus noi date cu privire la înțelegerea funcționalității camerei mici de la est de bazinul de apă caldă (dispuse pe latura sudică). O serie de elemente au fost puse astfel în evidență: adâncimile diferite la care au fost surprinse zidurile care închid încăperea; o platformă ce suprapune zidul estic al încăperii și parțial pe cel sudic și care ne face să presupunem că spațiul de la est de bazin este rezultatul unei schimbări de plan. La sud de acest încăpere, lipit de peretele său, a fost identificat un *praefurnium* ce alimenta instalația de încălzire a bazinului.

Tot în campania 2015, la nord de S1, au fost proiectate opt suprafețe notate cu litere de la A până la H. Cercetarea a fost începută doar în patru dintre suprafețe (A, B, E și F). Prin intermediul suprafețelor A și B, a fost interceptat zidul care închide, în partea de nord, șirul de trei încăperi. S-au putut astfel preciza dimensiunile încăperii cu *hypocaust* ($7,80 \times 7,30$ m), iar în cazul celei de-a doua încăperi din același șir, s-a observat că pereții erau acoperiți cu tencuială de culoare albă.

La nord de șirul compus de aceste trei încăperi se dezvoltă un alt complex de camere. Pe latura nordică au fost identificate structurile unui alt bazin de apă caldă. De asemenea, aceste cercetări au permis aproximarea dimensiunilor termelor, care măsoară cca 25×22 m.

Raport privind cercetările arheologice preventive de la București – Militari Câmpul Boja, str. Alea Lacul Morii, nr. 121A. Campania din anul 2015 – Mircea Negru (U „Spiru Haret”), Cristian Schuster (IAB), Silviu Ene (CI), Elena Gavrila (MMB)

Cercetările arheologice preventive din anul 2015 au avut ca obiectiv specific identificarea eventualelor complexe arheologice aflate pe un teren amplasat pe teritoriul sitului arheologic București – Militari Câmpul Boja, situat în București, str. Alea Lacul Morii, nr. 121A. Pentru o cercetare relevantă a suprafeței au fost trasate opt secțiuni orientate pe lățimea terenului, orientate N–S, dispuse perpendicular pe Lacul Morii. Decopertarea stratului vegetal contemporan a fost făcută mecanic, restul cercetării fiind executat exclusiv manual, în straturi cu grosimea de la 2–5 până la 15 cm, în funcție de necesitățile concrete. În zonele în care au fost identificate complexe au fost demontați martorii stratigrafici dintre secțiuni sau au fost prelungite secțiunile practicate.

Secțiunile, S 1–6, au avut dimensiuni inițiale de 16×2 m, iar S 7–8, de 16×5 m, respectiv $17,00 \times 5$ m. Ulterior, ele au fost prelungite pentru cercetarea complexelor identificate. Toate secțiunile au fost împărțite în carouri cu latura de 2 m, numerotarea făcându-se de la S la N. Suprafețele cercetate preventiv totalizează efectiv 392,12 m², respectiv 62,43% din suprafața totală a terenului pentru care s-a solicitat efectuarea cercetărilor arheologice preventive.

În această campanie arheologică, au fost identificate și cercetate 12 complexe arheologice, dintre care două pot fi datate în epoca bronzului, unul aparține culturii Militari-Chilia, opt aparțin culturii Ipotești-Cândești, iar unul este datat în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Cercetările arheologice preventive din anul 2015 în situl arheologic de la București – Militari Câmpul Boja completează informațiile științifice din campaniile anterioare.

Raport arheologic asupra cercetărilor arheologice preventive efectuate la Băile Herculane (2015) – Adrian Ardeț, Lavinia Grumeza, Dimitrie Pavel Negrei (MJERG Caransebeș)

Orașul Băile Herculane, ca și împrejurimile sale, este extrem de bogat în situri arheologice, aparținând tuturor epocilor istorice. Așezarea balneară romană s-a dezvoltat de o parte și de cealaltă a râului Cerna, pe o lungime de peste 5 km. Chiar dacă, începând cu secolul al XVII-lea, în zona orașului au apărut numeroase inscripții, monumente romane, monede și cărămizi ștampilate, nicio cercetare arheologică propriu-zisă nu a fost realizată până la nivelul anului 2015. În urma cercetării noastre, am constatat următoarele: existența a patru bazine, datate în epoca romană, realizate din calcar prins cu mortar, stâncă locală și nativă, în unele cazuri izolate în interior cu tencuială. Un complex arheologic, aparținând culturii Dridu, a fost identificat la nord de aceste bazine.

Reșca–Romula. Sectorul Fortificația Centrală. Campania arheologică din anul 2015 – Mircea Negru (U „Spiru Haret”), Petre Gherge, Lucian Amon (U Craiova), Cristian Schuster (IAB), Alina Streinu, Marius Streinu, Tudor Hila, George Mihai, Alin Diaconu, Silviu Ene (CI)

În cadrul campaniei arheologice din anul 2015 s-a folosit metoda practicării de secțiuni cu lățimea de 2 sau 2,50 m. În interiorul acestor secțiuni au fost identificate unități stratigrafice (US). Secțiunile S5–S7 au avut ca obiectiv surprinderea limitelor și cercetarea atelierului de prelucrare a sticlei. Secțiunile S8 și S9 au fost practicate pentru investigarea zonei central-nordice a fortificației, în timp ce secțiunile S10 și S11 au vizat surprinderea structurilor din centrul fortificației, unde a fost identificată o clădire de mari dimensiuni. Cuptorul de topire a sticlei are o formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Dimensiunile interioare ale cuptorului sunt: lungimea de 1,79 m, lățimea de 0,68 m. Grosimea peretelui ars vitrificat este cuprinsă între 9,5 și 10 cm. În partea de vest, peretele a fost complet demontat, în timp ce jumătatea vestică a peretelui atinge înălțimea maximă de 0,43 m. Cuptorul are pe pereții păstrați zone cu sticlă topită. Alte edificii au fost descoperite în secțiunile S8–S11. Cercetarea lor urmează a se finaliza în anii viitori.

Cercetările arheologice sistematice din anul 2015 au continuat investigarea atelierului de prelucrare a sticlei, identificat în anul 2013. De asemenea, ele au adus informații noi privind topografia și stratigrafia unor sectoare ale Fortificației centrale și au deschis noi perspective de cercetare prin identificarea unei clădiri de mari dimensiuni în zona centrală a acesteia.

Reșca–Romula. Industria materiilor dure animale descoperită în campania 2015 – Corneliu Beldiman (UCDC București), Mircea Negru (U „Spiru Haret”), Diana-Maria Sztancs (CI)

Săpăturile arheologice efectuate în anul 2015 la Reșca (antica *Romula*) în Fortificația Centrală (în continuare, ROM_FC) de către un colectiv sub conducerea conf. univ. dr. Mircea Negru au condus la recuperarea unui lot de artefacte aparținând industriei materiilor dure animale (în continuare,

IMDA). În această campanie au fost descoperite 10 piese, care se păstrează, provizoriu, în colecțiile Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan” din București. Materialele de acest gen provenind de la Romula fac obiectul unei analize speciale, începute în anul 2014. În privința provenienței, piesele au fost reperate în afara complexelor, dar în contexte care le asigură datarea. Încadrarea cronologică vizează un interval larg, cuprins între a doua jumătate a sec. al II-lea și a doua jumătate a sec. al III-lea p.Chr.

Structura tipologică a lotului 2015 (N total = 10) include: unelte: ace de cusut de os (N = 4); piese de port/podoabe: ace de păr de os (N = 2); diverse: jetoane de os (N = 2); plăcuțe ornamentale de os – intarsie (N = 2).

Materiile prime utilizate au fost exclusiv oasele lungi de vită (N = 10).

Reperete metodologice ale analizei sunt cele aplicate în seria articolelor și studiilor noastre recente referitoare la descoperirile făcute la Histria – *Sectorul Basilica extra muros*.

Fiecare artefact a fost tratat după un protocol standard, cu mai multe paliere și componente, vizând înregistrarea extensivă/exhaustivă a datelor. Indicativele (exemplu: ROM_FC/2015_1) sunt provizorii. Analiza vizează definirea și cuantificarea unor aspecte precum: materiile prime; starea de conservare (piese întregi, fragmentare/fragmente); tipologia; morfologia; morfometria; urmele de fabricare; urmele de utilizare; formularea ipotezelor relative la rolul funcțional.

Au fost utilizate datele analizei exhaustive sistematice a pieselor în microscopie optică de mică putere (măriri 4× – 40×) și digitală (25× – 200×). Menționăm și faptul că rezultatele analizei măresc baza de date diverse și banca de imagini (macroscopice și microscopice digitale, cu toate coordonatele necesare), inițiate în anul 2014, primele de acest gen pentru loturile de artefacte aparținând IMDA descoperite la Romula.

Arheologia epocii medievale și moderne

Morminte din epoca hunică descoperite la Sângeorgiu de Mureș – „Kerekdomb”. Analiză arheologică și antropologică – Alpár Dobos, Szilárd Sándor Gál, Nicoleta Man, Daniel Cioată, Zalán Gyórfi (MJ Mureș)

Cercetările arheologice preventive realizate de-a lungul traseului centurii ocolitoare a municipiului Târgu Mureș, pe teritoriul comunei Sângeorgiu de Mureș, au dus la descoperirea unei așezări din perioada romană târzie și a două morminte care pot fi datate la sfârșitul secolului al IV-lea și începutul secolului al V-lea.

În urma cercetărilor, au fost identificate 19 locuințe de suprafață, 15 gropi de provizii și menajere, o înmormântare în vas și două morminte. Așezarea este poziționată pe prima și a doua terasă a pârâului Terebici, cele două morminte apărând în partea superioară a terasei a doua, fiind dispuse aproape liniar. Amândouă au fost orientate N-S și deranjate ulterior. Groapa primului mormânt (Cx 041, M. 1) a fost săpată în umplutura unei locuințe (Cx 041), în timp ce mormântul al doilea (Cx 58, M. 3) a fost descoperit în afara așezării, la o distanță relativ mică față de cel precedent. M. 1 avea o groapă cu pereții săpați în trepte și fusese deranjat în zona bazinului și a antebrăului drept. În zona deranjată, deasupra bazinului, au fost descoperite oase de cal. Deși avem de-a face cu o intervenție ulterioară, a putut fi recuperată o parte a inventarului funerar: un pieptene de os cu casetă, un ulcior, un pahar de sticlă, un cuțit de fier, patru nituri de argint (două în poziție secundară), un obiect de os, o cataramă de fier și o aplică de aur incrustată cu almandine. Pe baza inventarului, mormântul poate fi datat în epoca hunică. M. 3 avea o groapă rectangulară cu colțurile rotunjite și fusese deranjat aproape în totalitate. Oasele defunctului au fost identificate în poziție secundară, iar în timpul cercetării arheologice au putut fi observate urme de lemn provenind de la un sicriu sau de la o structură din lemn.

Cercetări preventive în necropolele din secolele VII–IX de pe teritoriul Nădlacului – Luminița Andreica (Silaghi) (CMA), Sorin Cociș (IAIAC), Gelu Copos (U „1 Decembrie 1918” Alba Iulia), Valentin Dumitrașcu, Erwin Gáll (IAB), Imola Kelemen (MSC Miercurea Ciuc), Beáta Tugya (M–TG Nagykanizsa), Malvinka Urák (UBB Cluj), Adrian Ursuțiu (IAIAC)

Cercetările arheologice efectuate pe tronsonul autostrăzii Nădlac – Pecica au prilejuit, printre altele, și investigarea a patru situri funerare databile în intervalul secolelor VII–IX. Cronologic, cel mai timpuriu este situl 9M, cu doar opt morminte, notabil prin faptul că este totodată și primul sit

funerar cercetat integral pe teritoriul României, urmat de situl 3M–N (24 de morminte), care acoperă mijlocul și a doua parte a secolului al VII-lea. Spre mijlocul intervalului nostru de interes, în prima parte a veacului al VIII-lea, se plasează 3M–S (74 de morminte), pentru ca 7M (12 morminte) să acopere sfârșitul secolului al VIII-lea și prima jumătate a secolului al IX-lea.

[**Turnul Spart – Cercetări arheologice preventive** – Claudia Urduzia (MN Brukenthal), Zeno Karl Pinter (U Sibiu)]

În urma începerii lucrărilor de consolidare pe Drumul Național 7, de-a lungul Văii Oltului, pe parcursul anului 2015, s-a stabilit necesitatea executării unei cercetări arheologice preventive în zona Turnului Spart. Cercetarea a fost desfășurată în perioada august – septembrie 2015, de către specialiști din cadrul Muzeului Național Brukenthal, și a dus la descoperirea unor ample complexe medievale târzii (secolul al XVI-lea, posibil al XVII-lea) și a fundațiilor unei case contemporane.

Între complexele medievale târzii s-a remarcat un mare fragment din turn (complexul 04) prăbușit cu fața în jos, pe care era vizibilă tencuiala albă și marcarea cu negru a ferestrelor. Din acest mare complex a fost recuperată o archebuză, datată la o primă evaluare în secolul al XVI-lea. O a doua archebuză, dintr-un tip posibil mai nou, a fost recuperată dintre fragmentele mai mici de dărâmătură (complexele 6, 7, 11 și 13) ale aceluiași turn. Ambele descoperiri sugerează prăbușirea turnului în secolul al XVI-lea, posibil în următorul. Dintre dărâmături, a fost recuperat și un vas mare din bronz turnat, cu anul 1716 reliefat pe una dintre părți.

În timpul aceleiași cercetări, a fost descoperit și un zid circular (complexele 5 și 10), care, în vechime, înconjura probabil turnul în totalitate. În timpul cercetării din anul 2015 nu au putut fi observate nici partea estică a zidului – afectată cel mai probabil de inundațiile repetate de-a lungul anilor – și nici partea sa vestică, care este prinsă sub terasamentul DN 7 și sub fundația de beton turnată de constructor înaintea începerii cercetării. Între descoperiri, mai menționăm fundația unei case (complexul 1), construite în secolul al XIX-lea, care a aparținut îngrijitorului drumului. Talpa fundației a fost așezată pe jumătatea căzută a turnului și o acoperă în mare parte.

Rezultatele cercetării din anul 2015 ne ajută să completăm imaginea ruinei vizibile astăzi cu structurile care marcau în vechime granița dintre Transilvania și Valahia, pe valea Oltului.

Cercetările arheologice de la Târgșoru Vechi. Campania 2015 – Andrei Măgureanu (IAB), Bogdan Ciupercă (MJIA Prahova), Cătălin Constantin (CI), Alin Anton (MJIA Prahova)

Cercetările arheologice de la Târgșoru Vechi, jud. Prahova, s-au concentrat în ultimii ani asupra monumentelor medievale și romane, fapt determinat de existența unui proiect de restaurare, care, din punctul nostru de vedere, nu a respectat monumentul, denaturându-l.

Au fost vizate ansamblul *Curții Domnești*, bisericile „Albă”, „Roșie”, „Vladislav”, precum și *termele* romane. În urma cercetărilor arheologice desfășurate, s-a reușit completarea datelor existente, fiind obținute altele noi care au ridicat însă și mai multe probleme în înțelegerea târgului medieval.

Comunicarea se referă la două dintre bisericile menționate mai sus, respectiv cele mai puțin cunoscute publicului: bisericile „Roșie” și „Vladislav”. În cazul bisericii „Roșii” (cu proiect de conservare/restaurare în condițiile în care nu existau niciun fel de cercetări arheologice anterioare) au fost distinse trei momente de construire și au fost identificate fundațiile unei biserici mai vechi. Cel mai probabil, această nou identificată biserică este ctitoria lui Mihnea Turcitu, și nu biserica ulterioară, ridicată cu fonduri modeste. În ceea ce privește biserica „Vladislav”, cercetările recente au completat planul bisericii, punând sub semnul întrebării datarea timpurie propusă anterior (secolul al XIV-lea), în special pe baza datelor din mormintele din jurul edificiului de cult.

Cercetările arheologice preventive realizate în situl arheologic Pantelimon – Lebăda (Colțul Pădurii), oraș Pantelimon, str Biruinței, nr. 3, județul Ilfov în anul 2015 – Mircea Negru (U „Spiru Haret”), Raluca Iuliana Popescu, Theodor Ignat (MMB)

În perioada august – octombrie 2015, specialiștii Muzeului Municipiului București au cercetat un teren cu o suprafață de 240 m², aflat în perimetrul sitului arheologic „Pantelimon”, cod RAN 179524.06. Cu această ocazie au fost descoperite un complex arheologic din secolele VI–VII p.Chr și 42 de morminte aparținând cimitirului aflat în apropierea mănăstirii și a spitalului Sf. Pantelimon (secolele XVIII–XIX).

Cercetarea arheologică în contextul dezvoltării infrastructurii urbane: Piața Mihai Eminescu din Iași – Mădălin-Cornel Văleanu (IAI)

Supravegherea arheologică, derulată în perioada 2012–2014, pentru realizarea *Pasajului rutier Mihai Eminescu*, a constituit unul dintre cele mai importante proiecte de cercetare arheologică

desfășurate la Iași în ultimii ani. Deși arealul investigat se află astăzi în proximitatea zonei centrale a orașului, acesta era situat, la sfârșitul veacului al XVIII-lea, la periferia târgului, acolo unde intrau în oraș importante drumuri ce veneau dinspre vest și nord. Rezultatele cercetărilor arheologice efectuate aici, în corelare cu sursele documentare identificate în arhive, au fost publicate în volumul tipărit în anul 2015 – *Piața Mihai Eminescu din Iași. Repere istorice și cercetare arheologică*, autori Sorin Iftimi și Mădălin-Cornel Văleanu.

Prezenta comunicare își propune însă o analiză a modului în care pot fi îmbunătățite în practică activitățile de cercetare arheologică în condițiile derulării unor ample proiecte de infrastructură, plecându-se de la experiența dobândită și rezultatele obținute în cadrul acestui proiect. Se vor detalia și exemplifica aspecte concrete de lucru, plecând de la gestionarea relațiilor contractuale beneficiar – constructor – prestator de servicii arheologice și modul de negociere a acestora, cu un accent pe rolul și importanța graficului de lucrări, situații neprevăzute, accidente și condiții excepționale de lucru, utilizarea unor resurse puse la dispoziție de constructor în vederea eficientizării activității de cercetare arheologică etc.

REZUMATE. COMUNICĂRI

Arheologia epocii pre- și protoistorice

Cercetări arheologice în aria carstului din Cheile Vârghișului – Munții Perșani (jud. Harghita). Etape preliminare în realizarea unui Sistem Informațional Geografic – Marian Cosac, George Murătoareanu (UV Târgoviște), Roxana Cuculici (U București), Alexandru Radu (DJC Dâmbovița), Loredana Niță (UV Târgoviște), Daniel Vereș (IS–ER Cluj), Dan Lucian Buzea (MCR Sf. Gheorghe), Katalin Hubay (U Debrecen), Ulrich Hambach, Christoph Schmidt (U Bayreuth), Valentin Dumitrașcu (IAB)

Cheile Vârghișului reprezintă principalul areal carstic al Munților Perșani, situat în extremitatea nordică a acestora, la limita cu Munții Harghita. În cadrul acestuia au fost identificate peste 130 de peșteri, amplasate pe patru niveluri de carstificare. Dacă interesul pentru speologie s-a manifestat de timpuriu, din punct de vedere arheologic potențialul acestora a fost evidențiat de Pódek Ferenc, cel care a publicat în anul 1911 rezultatele săpăturilor din 15 peșteri. În anii 1941–1942, Maria Mottl a reluat cercetarea arheologică. O descriere amplă, efectuată în anii 1952–1955 și 1957–1958, a 65 de peșteri, o datorăm speologilor Tr. Orghidan și Margareta Dumitrescu. În anul 1969, Lucian Roșu a efectuat săpături în peșterile Calului și Tătarilor, dar rezultatele nu au fost publicate. Începând cu anul 2013, au fost reluate cercetările arheologice în peștera Calului, Abri 122 și peștera Ursului. Rezultatele indică un potențial ridicat pentru perioada paleoliticului mijlociu. Probele prelevate din partea inferioară a nivelului de locuire din Abri 122 a oferit o vârstă de >43.4 ka BP, la limita datării radiocarbon, iar estimarea preliminară IRSL o vârstă de cca 70 ka. Un alt obiectiv al cercetărilor în aria carstului îl constituie realizarea unei baze de date complete privitoare la caracteristicile peșterilor din punct de vedere geografic (localizare, altitudine, stare de conservare, orientarea intrării în peșteră, grosimea și caracteristicile sedimentului din peșteră, morfometria peșterii etc.) și din punct de vedere arheologic (existența sau nu a urmelor de locuire, perioadele de locuire, continuitatea locuirii etc.). Toate acestea ne vor permite pe viitor să identificăm un model general de selectare a peșterilor din acest areal de către comunitățile paleolitice și, eventual, extinderea lui la peșterile carpatice.

O nouă secvență pluristratificată în Bazinul Ceahlău: cercetări recente în situl paleolitic de la Bistricioara – Lutărie III – Mircea Anghelinu, Loredana Niță, George Murătoareanu, Monica Mărgărit (UV Târgoviște), Ulrich Hambach, Christoph Schmidt (U Bayreuth), Daniel Vereș (IS–ER Cluj) Valentin Dumitrașcu (IAB), Mihály Molnár (INR Debrecen)

Situl de la Bistricioara – Lutărie III a fost identificat în anul 2007, la circa 200 m NE de punctele cunoscute de la Bistricioara – Lutărie I și II, sub forma unui profil erodat de pe terasa de 15–18 m a Bistriței. Situl a fost cercetat pentru prima dată, pe o suprafață mică, în anul următor. Cu prilejul acestei prime campanii, au fost identificate, într-o secvență sedimentară compusă din derivate loessice, două niveluri culturale epigravettiene, cel mai vechi fiind datat către 19 ka necal. BP. După o

scurtă campanie de recoltare de probe cronometrice și de paleomedii, desfășurată în anul 2013 și care a revelat potențialul uriaș al sitului, cercetările au fost reluate în anul 2015. Cercetările recente au permis identificarea a șase orizonturi arheologice aparținând paleoliticului superior, unele extrem de bogate în material litic, urme de combustie și dovezi ale unor structuri de locuire. Un singur orizont arheologic, aparținând unui gravettian cu vârfuri *à cran*, a oferit resturi faunistice identificabile. Deși aflate încă într-un stadiu preliminar, observațiile din teren, rezultatele diverselor metode de datare, ca și analiza colecțiilor litice și faunistice confirmă potențialul uriaș al acestui sit în a oferi o secvență crono-culturală cheie pentru înțelegerea dinamicii paleoliticului superior din zona est-carpatică.

Podoabe dedicate cultului funerar? Analiza inventarului funerar dintr-un mormânt mezolitic de la Schela Cladovei (jud. Mehedinți) – Monica Mărgărit (UV Târgoviște), Valentin Radu (MNIR), Adina Boroneanț (IAB), Clive Bonsall (U Edinburgh)

Situl mezolitic de la Schela Cladovei (jud. Mehedinți) este unul dintre puținele care nu au fost total acoperite de ape, ca urmare a construcției hidrocentralelor Porțile de Fier I și II și a apariției celor două lacuri de acumulare. Situl este binecunoscut și datorită celor cca 100 de morminte de înhumare mezolitice, unele cu inventare funerare bogate. Scopul acestui studiu este analiza inventarului funerar provenind din mormântul nr. 38, respectiv de a identifica dacă piesele au fost create special pentru a fi depuse în mormânt sau dacă au fost utilizate anterior acestui moment. Statistic, este vorba despre 324 de dinți faringieni de pește (*Rutilus* sp.), 121 cochilii de *Lithoglyphus* sp. și cinci cochilii de *Cyclope* sp. În timp ce dinții de pește nu au suferit nicio intervenție de natură tehnologică, folosindu-se, pentru prindere, forma lor naturală, cochiliile de *Lithoglyphus* au fost perforate și prinse în podoabe compozite, iar cele de *Cyclope* sp. au cunoscut un procedeu de eliminare a pereților spirelor și a apexului, prin presiune, fiind cusute individual. Majoritatea podoabelor prezintă uzură, dovedind o utilizare anterioară depunerii în mormânt. În plus, au fost identificate grade diferite de uzură, ceea ce ar putea sugera înlocuirea pieselor rupte sau pierdute cu altele noi. În concluzie, nu vorbim despre un mobilier funerar *stricto-sensu*, depunerea funerară fiind doar o etapă din „viața” acestor podoabe.

Această prezentare a fost realizată în cadrul unui grant al ANCS-UEFISCDI, cod PN-II-RU-TE-2014-4-0519.

Fauna mezolitică de la Icoana. O reevaluare arheozoologică după 40 de ani – Mariana Prociuc (UV Târgoviște), Valentin Radu (MNIR), Adina Boroneanț (IAB), Clive Bonsall (U Edinburgh), Adrian Bălășescu (MNIR)

Situl mezolitic de la Icoana a fost studiat, din punct de vedere arheozoologic, în urmă cu mai bine de 40 de ani de către regretata Alexandra Bolomey. Existența colecției vechi de faună, ca și redescoperirea unor noi materiale faunistice în depozitele Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”, ne-a determinat să reevaluăm această categorie, extrem de importantă, de materiale arheologice prin prisma unor noi metode de arheozoologie (noi curbe de abataj, identificarea stigmatelor antropice, distribuția pe sexe, morfometrie geometrică, paleogenetică etc.). Toate resturile faunistice studiate fac parte din categoria deșeurilor menajere, ele fiind caracterizate printr-un grad avansat de fragmentare.

Lista taxonilor identificați este bogată, ea reunind specii de moluște (1), pești (1), reptile (1) și mamifere (16). Cele mai numeroase în cadrul acestui eșantion sunt mamiferele (peste 4300 de resturi), majoritatea sălbatice (93,5%). Dacă din punct de vedere numeric suinele sălbatice (*Sus scrofa*) se situează pe primul loc, fiind urmate de către cervidee (cerb – *Cervus elaphus* și căprior – *Capreolus capreolus*), din punct de vedere al greutății resturilor de faună, cervideele au cea mai mare pondere, fiind urmate de către porcine. Alte specii de mamifere vânat, dar cu o pondere relativ mică (sub 1%), sunt capra neagră (*Rupicapra rupicapra*), bovideele (*Bos/Bison*), ursul (*Ursus arctos*), lupul (*Canis lupus*), vulpea (*Vulpes vulpes*), bursucul (*Meles meles*), vidra (*Lutra lutra*), jderul (*Martes* sp.), pisica sălbatică (*Felis silvestris*), râsul (*Lynx lynx*), castorul (*Castor fiber*) și iepurele de câmp (*Lepus europaeus*).

Câinele (*Canis familiaris*) este singurul mamifer domestic descoperit în cadrul acestui eșantion faunistic. Studiul resturilor sale sugerează că era sacrificat și consumat alimentar de către comunitatea mezolitică de la Icoana, fapt observat și la Lepensky Vir (Serbia).

Această prezentare a fost realizată în cadrul unui grant al ANCS-UEFISCDI, cod PN-II-RU-TE-2014-4-0519.

Locuirea Starčevo-Criș de la Miercurea Sibiului – Valea Gârbovei – Cosmin Suciu (MNB Timișoara)

[Fără rezumat]

Ceramica antropomorfă de la Sultana – Malu Roșu – Vasile Opreș, Theodor Ignat (MMB), Cătălin Lazăr (MNIR)

Scopul acestei comunicări este de a prezenta diverse aspecte ale ceramicii antropomorfe descoperite în cuprinsul așezării de tip *tell* de la Sultana – Malu Roșu, aparținând culturii Gumelnița (cca 4500–3900 BC). Unele exemplare au fost deja publicate ($n = 7$), însă fără contexte sau analize specifice (de exemplu, analiză tehnologică, funcțională etc.). Luând în considerare toate aceste aspecte, pe baza desenelor vechi, a caietelor de săpătură și a noilor analize, am încercat să oferim alte interpretări ale acestor vase umanizate. Analiza tehnologică a fost realizată în încercarea de a contura alegerile olarului în procesul de producție. Ipotezele privind funcționalitatea și utilizarea efectivă a acestor vase s-au bazat pe atribute morfologice, volume și analiza urmelor de uzură. Toate aceste date au fost folosite pentru a obține o perspectivă mai complexă asupra ceramicii antropomorfe din eneoliticul de la Dunărea de Jos, dar, de asemenea, pentru a oferi noi interpretări în ceea ce privește rolul acestor vase în viața oamenilor care au locuit în așezarea eneolitică de la Sultana – Malu Roșu.

Această lucrare a fost finanțată prin programul Parteneriate în domenii prioritare – PN II, derulat cu sprijinul MEN – UEFISCDI, proiect nr. 338/2014.

Măgelele din mormintele comunităților Boian – Gumelnița din sud-estul României – Roxana Sandu (MNIR)

Măgelele, ca parte integrantă a inventarului funerar, făceau parte din viața cotidiană a comunităților eneolitice Boian și Gumelnița, având înțelesuri și semnificații multiple: reflectă gândirea umană și viziunea artistică a comunităților umane din trecut, pot fi indici de statut social, economic sau de gen ori parte a tratamentului funerar. Acest tip de artefacte, standard pentru perioada eneolitică, este prezent în toate siturile analizate în prezentarea de față. Câteva dintre tipurile de măgele se regăsesc în întreg arealul celor două culturi menționate, dar sunt vizibile și preferințe locale, observabile la fiecare sit în parte, pentru un anumit tip de măgea sau pentru o anumită materie primă.

Acest tip de podoabe apare preponderent în spațiul funerar al culturilor Boian și Gumelnița, sugerând importanța lor în cadrul ritualului funerar respectiv. Tehnicile lor de producere sunt semi-specializate, măgelele fiind produse de meșteri artizani cel mai probabil în zonele sud-dunărene, piesele finite fiind procurate prin schimb. Materialele de producere sunt din cele mai diverse, de la *Spondylus* la chihlimbar, de la aur la malachit. Tipurile de măgele sunt și ele numeroase. Prezentarea de față va include o analiză a contextelor de descoperire, a modului lor de dispunere în mormânt, un studiu tipologic-tehnologic, precum și o analiză traseologică pentru a se determina dacă au fost purtate (sau nu) înainte de depunerea în mormânt.

Această lucrare este finanțată prin programul Parteneriate în domenii prioritare – PN II, derulat cu sprijinul MEN – UEFISCDI, proiect nr. 338/2014

Aspecte tipotehnologice ale plasticii antropomorfe din tell-ul gumelnițean de la Geangoești, jud. Dâmbovița – Ana Ilie (CNMCD Târgoviște)

În acest studiu, facem cunoscute, din mai multe perspective, principalele rezultate ale reevaluării colecției de reprezentări plastice antropomorfe din lut de la Geangoești: cea arheologică, tipologică și tehnologică, dar și cea a istoriei colecției în sine. Colecția s-a constituit ca urmare a cercetărilor arheologice efectuate în acest sit în anul 1960. În anul 2015, au fost reluate cercetările în așezare, printre obiective numărându-se și cuantificarea gradului de valorificare a vechii săpături.

Ansamblul, evaluat acum la 63 de obiecte, cuprinde, în principal, fragmente și statuete antropomorfe, ca și reprezentări antropomorfe *bas-relief* sau de tip *phalloi*.

Din punct de vedere statistic, din vechiul lot au fost publicate 27 de piese și fragmente (circa 45%), iar două piese dintre cele publicate nu au putut fi identificate. În ceea ce privește istoricul colecției, s-a constatat că metoda de săpătură practică în campania din anul 1960 favoriza prelevarea materialelor arheologice considerate relevante, iar pentru categoria reprezentărilor antropomorfe, estimăm a fi fost omise în jur de două piese pe m² cercetat.

Partea cea mai consistentă a analizei a constat în prezentarea grupelor și subgroupurilor tipologice specifice antropomorfismului gumelnițean din situl de la Geangoești și în discutarea modalităților de confecționare sau a tehnicilor de finisare și decorare ale statuetelor din lut.

Figurinele antropomorfe cu ornamente de metal în spațiul Kodjadermen–Gumelnița–Karanovo VI – Adelina Darie (MMB)

Studiul de față se referă la asocierea a două categorii de obiecte și materii prime distincte: figurinele antropomorfe realizate din diverse materii prime (os, corn, lut) și ornamentele de metal (cupru, aur). Prezentarea are în vedere distribuția figurinelor antropomorfe cu ornamente de metal în spațiul KGK VI (Pietrele, Vidra, Sultana, Căscioarele, Măriuța, Karanovo etc.); analiza morfologică și tehnologică a figurinelor antropomorfe și a obiectelor de metal asociate; simbolistica acestor categorii de materiale, principalele trăsături ce se recunosc pe întreg spațiul gumelnițean.

Este analizată distribuția ornamentelor pe părțile anatomice ale figurinelor (cap, gât, abdomen, baza membrilor inferioare). Asocierea reprezentărilor cu obiecte de podoabă, precum inele, cercei, cingătoare, ornamente din zona membrilor inferioare, evidențiază detaliile anatomice ale acestora. Figurinele antropomorfe reprezintă o categorie răspândită în aria de studiu, iar gruparea cu obiecte de cupru de mici dimensiuni furnizează o interpretare diferită materialului.

Această comunicare a fost realizată în cadrul programului Parteneriate în domenii prioritare – PN II, cu sprijinul MEN – UEFISCDI, proiect nr. PN-II-PT-PCCA-2013-4-2302.

Despre recipient și conținere în (e)neoliticul din România – Radu-Alexandru Dragoman (IAB)

Comunicarea își propune să prezinte o serie de exemple arheologice, ce par a indica faptul că noțiunile de „recipient” și „conținere” sunt centrale pentru înțelegerea practicilor sociale din (e)neoliticul din România.

Rit și ritual funerar în necropola eneolitică de la Urziceni (jud. Satu Mare) – Cristian Virag (MJ Satu Mare)

Necropola eneolitică de la Urziceni a fost descoperită cu ocazia unor cercetări preventive în anul 2003. Cercetările au fost extinse în anul 2005, iar caracterul spectaculos al descoperirilor, care a suscitat mult interes din partea specialiștilor și a comunității locale, a determinat reluarea săpăturilor în anul 2014. La ora actuală, situl de la Urziceni reprezintă cea mai mare necropolă Bodrogheresztúr cercetată în România, fiind renumită și pentru multiplele descoperiri de obiecte de aur și artefacte de valoare deosebită. Necropola se remarcă printr-un inventar spectaculos, cu numeroase vase ceramice, piese de cupru (podoabe și arme), podoabe din scoică *spondylus*, piese litice (vârfuri de săgeți, lame). Unul dintre cele mai spectaculoase morminte este M. 29/2005, care cuprinde în inventarul funerar două piese de podoabă din aur. Alte patru piese de aur au fost descoperite cu ocazia cercetărilor din anul 2014.

Pentru demersul nostru, este necesară realizarea unei baze de date pentru inventarul ceramic din contexte funerare, care să permită obținerea de analogii la nivelul tuturor descoperirilor funerare aparținând acestei culturi. În acest sens, am realizat cataloage tipologice pe forme de vase, tehnici de ornamentare, motive ornamentale. O astfel de bază de date permite analiza inventarului funerar la o scară mai largă, în încercarea de a surprinde anumite asocieri între defunct (respectiv vârsta, sex, orientarea mormântului etc.) și forme de vase depuse ca inventar funerar, asocierea acestora cu alt tip de inventar funerar (litic, osteologic, podoabe etc.), motivistica ornamentală și de a putea face observații privind asocierea dintre forme de vase și tipuri de ornamente.

Pentru descoperirile cu caracter funerar este foarte importantă analiza contextului, respectiv locul depunerii piesei, cu ce este asociată în inventarul funerar, sexul și vârsta defunctului. Astfel, se pot trage concluzii importante privind anumite elemente de rit și ritual funerar.

Reevaluarea unui complex arheologic din cimitirul culturii Hamangia de la Cernavodă – Columbia D: Complexul Craniilor – Raluca Kogălniceanu (IAB), Angela Simalcsik (IAI)

De aproximativ 10 ani, descoperirile din cimitirul neolitic de la Cernavodă – *Columbia D*, rămase nepublicate la nivel de detaliu, au fost supuse unui proces de recuperare, organizare și publicare de către o echipă mică și fără resurse materiale deosebite. Lucrul pe un material săpat cu jumătate de secol mai înainte nu este și nu a fost ușor, însă orice reușită s-a dovedit cu atât mai deosebită. Dorim să prezentăm, cu această ocazie, un complex aparte, însă destul de frecvent întâlnit la Cernavodă, și anume o depunere intenționată de resturi osteologice dezarticulate. Acest complex a ridicat numeroase probleme de metodologie, care vor fi prezentate împreună cu soluțiile adoptate de noi. Prin combinarea informațiilor din diverse surse (informații publicate, jurnale de șantier și fotografii din arhiva Institutului de Arheologie din București) și reevaluarea materialului osteologic (alături de consultarea manuscrisului determinărilor antropologice realizate de echipa de la Iași condusă de Olga Necrasov), a rezultat un complex, prezentat în detaliu, atât din punct de vedere arheologic, cât și antropologic, cu numeroase noi elemente față de scurta descriere publicată în 1955. Dincolo de caracterul deosebit de interesant al complexului analizat, prezentarea se dorește a fi o

pledoarie pentru continuarea reexaminării loturilor vechi de materiale, o demonstrație că încă se mai pot obține rezultate viabile.

Sfârșitul neoliticului și debutul epocii cuprului din Bazinul Carpatic văzute prin perspectiva analizei de corespondență și a abordărilor bayesiene – Dragoș Diaconescu (MNB Timișoara)

[Fără rezumat]

Evoluția fazei Cucuteni A. Analiza bayesiană versus crono-tipologie – Dragomir Nicolae Popovici (MNIR), Florin Drașovean (MNB Timișoara)

Evoluția fazei Cucuteni A se bazează pe scheme cronologice stabilite de către Vladimir Dumitrescu, care afirma existența a patru etape evolutive (Cucuteni A1–A4). Încadrarea fiecărei așezări în cadrul general se baza pe principiul definirii complexului ceramic. Acesta, asumat de totalitatea cercetătorilor, se baza pe frecvența componentelor sale (acestea fiind speciile ceramice definite pe baza decorului pictat al ceramicii alături de cel incizat, excizat). În consecință, s-a afirmat o evoluție liniară, generalizată, pe întreg arealul culturii Cucuteni.

Înmulțirea datelor radiometrice a început să evidențieze discrepanțe dintre analiza tipologică și cronologia absolută, punând sub semnul întrebării validitatea unora dintre concluziile acceptate drept imuabile.

Analiza bayesiană a datelor radiometrice existente evidențiază, pe de o parte, faptul că prelevarea eşantioanelor propuse pentru datare trebuie corelată cu strategia cercetării și supusă imperativelor evoluției sitului (impunându-se controale stratigrafice, deoarece, în foarte multe situații, analiza detaliată demonstrează o evoluție ce acoperă intervale de timp cu mult mai mari decât cele presupuse pe baza unei singure datări), iar pe de altă parte, faptul că evoluția presupus liniară a fazei Cucuteni A trebuie înlocuită cu una definită de evoluții regionale/zonale, care s-au putut dezvolta în paralel. Însăși evoluția generală a culturii trebuie reinterpretată în acest moment.

Interpretarea stratigrafiei așezării-tell de la Taraschina prin combinarea metodelor geofizice și geo-arheologice – Laurent Carozza (UMR 5602 Toulouse), François Levêque (U La Rochelle), Tiberiu Groparu (U Toulouse), Albane Burens (UMR 5602 Toulouse), Robin Furestier (CPOA), Constantin Haită (MNIR), Cristian Micu, Florian Mihail (ICEM–GS)

A l'occasion de la campagne de terrain 2015, une prospection géophysique a été conduite sur le site de Taraschina (com. Maliuc, dép. de Tulcea). Après que la prospection géophysique de surface ait été achevée et les données traitées on a réalisé 17 carottes tubées. Sur le terrain, on a couplé approches géo-archéologiques et géo-physiques. Le négatif des trous de carottages a permis de réaliser une diagraphie à l'aide d'un capteur de mesure de champ magnétique.

L'ensemble des 17 carottes a fait l'objet de mesures de susceptibilité magnétique à l'aide d'un capteur Bartington MS2c. Ces données peuvent être dès à présent confrontées avec les données acquises par diagraphie.

S'agissant d'une approche exploratoire, on a sélectionné six carottes pour tester différentes méthodes d'investigation.

Proiectul „Living in the Bronze Age Tell Settlements: A Study of Settlement Archaeology at the Eastern Frontier of the Carpathian Basin” (2014–2015) – Florin Gogâltan (IAIAC), Gruia Fazecaș (MȚC Oradea)

Au fost prezentate succint rezultatele obținute pe parcursul anilor 2014–2015 în cadrul unui proiect finanțat de Ministerul Educației Naționale, CNCS-UEFISCDI, nr. PN II-ID-PCE-2012-4-0020, având ca temă tell-urile epocii bronzului din vestul României.

Cercetările de teren sistematice au fost urmate de efectuarea unor fotografii aeriene și, acolo unde obiectivul ne-a permis, de investigații magnetometrice. În vederea recuperării unor probe AMS, cu o certă valoare stratigrafică, au fost efectuate săpături arheologice în tell-urile de la Toboliu și Sântion (jud. Bihor).

Rezultatele preliminare obținute oferă perspective interesante privind reconstituirea tipului de habitat, a elementelor defensive, a raporturilor cronologice dintre unele tell-uri și deschide noi perspective privind înțelegerea sistemului de așezări într-o microregiune.

Prezența rămășițelor vegetale de *Chenopodium album* L. în siturile arheologice eneolitice și din epoca bronzului din România – Mihaela Golea (MNIR)

Din cele mai vechi timpuri, comunitățile umane au consumat conștient și selectiv diverse plante ierboase. Frecvent, astfel de plante au fost recunoscute ulterior fie pentru contribuția lor la dieta umană, prin vitaminele și caloriile conținute, fie pentru proprietățile lor medicinale.

Dieta umană a depins în preistorie de speciile de plante existente în apropierea zonelor de locuire. Printre diversele plante ierboase, atestate în cadrul descoperirilor arheologice, se află și *Chenopodium album* L., denumită popular *spanac sălbatic*, *lobodă* sau *laba găștei*. Această plantă are proprietăți nutriționale substanțiale (vitamina A, vitamina C; proteine), cât și proprietăți medicinale (caracter vermifug, antireumatic, antiflogistic etc.).

Macroresturi vegetale de *Chenopodium album* L. au fost descoperite în câteva situri arheologice din perioada eneolitică și din epoca bronzului din România, aceste descoperiri făcând subiectul prezentării de față. Contextele arheologice diferite în care au fost descoperite resturi vegetale de spanac sălbatic sugerează acțiuni și scopuri diferite în utilizarea acestei specii de către comunitățile preistorice. Pe baza acestor descoperiri de macroresturi vegetale atribuite *Chenopodium album* L., se încearcă decelarea intenției de culegere a acestei plante, modalitățile de utilizare, ca și poziția ei față de alte specii vegetale din cadrul siturilor analizate.

Această comunicare a fost elaborată prin Programul de Parteneriat Prioritar - PN II, dezvoltat prin suportul MEN – UEFISCDI, cod proiect PN-II-PT-PCCA-2013-4-2302.

Paleoeconomia animalieră a comunității Cernavodă I de la Săveni – La Movile – Adrian Bălășescu (MNIR), Florin Vlad (MJ Ialomița), Valentin Radu (MNIR)

Așezarea Cernavodă I din punctul „La Movile” se află pe terasa înaltă a râului Ialomița, în partea de sud-sud-est a localității Săveni și a fost studiată începând cu anul 2001. Informațiile arheozoologice privind finalul eneoliticului în sudul și estul României sunt extrem de lacunare. De-a lungul timpului, pentru cultura Cernavodă I, au fost realizate doar trei studii de arheozoologie. În aceste condiții, eșantionul faunistic de la Săveni se constituie într-o sursă de informație extrem de valoroasă pentru stabilirea caracteristicilor paleoeconomiei animaliere. Fauna analizată nu este foarte diversificată, ea reunind doar resturi de moluște și mamifere.

În condițiile în care culesul moluștelor era o activitate temporară sezonieră, activitatea de creștere a animalelor avea un rol de primă importanță, preferate de către comunitate fiind bovinele care erau exploatate pentru producția de lapte, carne și posibil utilitar (tracțiune?). Ovicaprinele (care prezintă procentaje reduse față de bovine) erau în schimb crescute mai ales ca furnizoare de carne și secundar pentru lapte. Porcinele sunt foarte slab reprezentate, ceea ce ar sugera o mobilitate mai mare a acestei comunități din perspectiva asigurării hranei unui număr mare de cornute care aveau nevoie de pășuni.

Vânatul are un rol secundar, de suplimentare și completare a cantității de hrană de origine animală. Erau vânați în special taxoni de talie mare și foarte mare (cerbul, bourul și calul sălbatic).

Această prezentare este realizată în cadrul grantului ANCS-UEFISCDI, cod PN-II-ID-PCE-2011-3-1015.

Complexele funerare ale culturii Cernavodă II descoperite la Oltenița, jud. Călărași – Done Șerbănescu (CI), Olguța Androne (MCG Oltenița)

În timpul cercetărilor arheologice efectuate în anul 1939 pe Măgura Gumelnița, Dinu V. Rosetti a descoperit în stratul Gumelnița D un mormânt alcătuit din lespezi de piatră, cu un schelet așezat în poziție chircită și un vas caracteristic etapei D a culturii Gumelnița (Foltești II – Cernavoda II).

În anul 1968, Barbu Ionescu, într-unul din sondajele efectuate pe terasa din partea de nord a Măgurii Gumelnița, a descoperit un mormânt acoperit cu bolovani de piatră. Scheletul era în poziția chircită pe partea stângă, brațele îndoite aduse cu palmele spre față. Inventarul funerar se compunea din patru vase Cernavoda II. Continuarea cercetărilor a prilejuit descoperirea altor morminte, atribuite însă culturii Gumelnița.

În punctul Valea Mare, la 1 km vest de Măgura Gumelnița, pe un bot de terasă, Constantin Hălcescu a cercetat o suprafață destul de mare, cu ocazia unor săpături de salvare, descoperind mai multe morminte acoperite cu bolovani mari de piatră, schelete chircite pe o parte și inventar funerar atribuit culturii Cernavoda II. S-au descoperit și două morminte colective.

Concluzii: poziția de înhumare a indivizilor în faza Cernavoda II era chircită, cu brațele aduse spre craniu; majoritatea mormintelor aveau inventar funerar (vase ceramice); deasupra mormintelor erau puși bolovani mari de piatră; necropolele se aflau în apropierea așezărilor; faza Cernavoda II a fost contemporană cu cultura Jamnaja timpurie (morminte tumulare).

Date antropologice referitoare la materialul osteologic din mormintele de incinerare din epoca bronzului, descoperite la Ciumești – Bostănărie (Tökös) (jud. Satu Mare) – Alexandra Comșa (IAB)

Din cimitirul descoperit la Ciumești – Bostănărie (Tökös) au fost studiate două morminte de incinerare (M. 3 și M. 10). Ambele conțineau resturi cinerare ale unor indivizi de sex feminin. În M.3 era o femeie de vârstă *juvenis* sau cel mult adultă. Aceasta a fost depusă, împreună cu un corp vertebral, aparținând unui copil mic (*infans I*, probabil în prima jumătate a acestei categorii de vârstă). Scheletele din ambele morminte au fost arse intens, la o temperatură de circa 850 °C, estimată pe baza metodei lui Hermann. Faptul că osul de copil a fost găsit împreună cu cele ale femeii din M.3 ne poate face să presupunem că fie corpul vertebral respectiv a fost colectat de pe rug din întâmplare, ceea ce ne indică faptul că acesta a fost un rug colectiv, unde au fost incinerate mai multe persoane decedate din comunitatea respectivă, fie că individul respectiv a fost ars împreună cu femeia, dat fiind culoarea similară a oaselor. În ultimul caz, este posibil ca, dat fiind că oasele copilului erau mult mai mici, ele să fi căzut către baza rugului și corpul vertebral să fi rămas, din întâmplare, împreună cu oasele femeii. Cea de-a doua femeie, din M.10, era de vârstă adultă sau cel mult matură. Împreună cu oasele sale incinerate s-au găsit două fragmente ceramice. Presupunem că oasele și inventarul funerar au fost transportate într-o pungă de piele sau material textil, de la rug și până la locul în care urmau să fie înmormântate. Rigurozitatea cu care au fost adunate porțiunile mici de os, în special în cazul femeii din M.10, ne arată grija specială oferită de către cei vii celor decedați.

Un nou mormânt tumular din epoca bronzului cercetat la Rahman, com. Casimcea, jud. Tulcea – Sorin-Cristian Ailincăi (ICEM-GS), Mihai Constantinescu (IA-FR), Florian Mihail (ICEM-GS)

Cercetările întreprinse în tumulul de la Rahman au condus la identificarea a cinci morminte de inhumare. Având în vedere poziția stratigrafică a acestora, putem specifica faptul că tumulul a fost ridicat pentru mormintele notate de noi cu 3, 4 și 5, a căror groapă a fost săpată în nivelul antic de călcare; în același timp, putem afirma că mormintele 1 și 2 au fost amenajate după ridicarea movei, gropile lor fiind săpate în manta.

Totodată, trebuie să menționăm identificarea unor elemente de ritual funerar destul de diverse, care implică săparea unor gropi simple sau cu treaptă, modul de depunere și orientare a cadavrelor, prezența mormintelor simple și duble, depunerea defuncțiilor pe rogojini vegetale, ca și prezența în unele cazuri a ocului roșu, elemente care necesită numeroase discuții și comparații cu descoperirile similare din spațiul nord și nord-vest pontic.

Având în vedere ritul și ritualul funerar înregistrat în cazul mormântului tumular de la Rahman, putem considera că acesta este specific înmormântărilor din perioada timpurie a epocii bronzului, mai ales comunităților de tip Jamnaja. Având în vedere puținele elemente de inventar disponibile, singura posibilitate pentru o cronologie mai precisă este prelevarea unor mostre de lemn sau os pentru realizarea unei datări ¹⁴C.

Fenomenul înmormântărilor cu catacombă în mileniul III î.Hr. la Dunărea de Jos. O reevaluare a cercetărilor de la Smeeni – Movila Mare (jud. Buzău) – Alin Frînculeasa, Bianca Preda (MJIA Prahova), Daniel Garvăn (MJ Buzău)

Fenomenul înmormântărilor cu catacombă în mileniul III î.Hr. se manifestă în zona de stepă ce încadrează un vast teritoriu, având ca repere sudul Munților Urali, nordul Caucazului și nordul Mării Negre până la Dunărea de Jos. La vest de Prut, descoperirile sunt mai curând izolate, pentru majoritatea lipsind elementul definitoriu, respectiv cataomba. Din complexe arheologice ce pot fi analizate, caracteristice sunt cele identificate în *Movila Mare* de la Smeeni. Tumulul de la Smeeni a fost cercetat în anul 1959 de către Victor Teodorescu, fiind publicat un raport arheologic, informațiile și grafica acoperind doar foarte sintetic excavarea exhaustivă a complexului funerar. *Movila*, ce era deja parțial distrusă, avea înălțimea de cca 4 m și diametrul de 55 × 49 m. Au fost descoperite 29 de morminte, la care se adaugă alte câteva, distruse de intervenții anterioare cercetării arheologice, efectuate de localnici în vederea extragerii lutului. Pornind de la observațiile stratigrafice, de la unele aspecte privind ritualul de înmormântare (tip de groapă, poziția defuncțiilor, orientarea acestora), de la inventarele funerare etc., au fost stabilite șase faze de înmormântări, dintre care primele două au fost atribuite comunităților Jamnaja, următoarea înmormântărilor cu catacombă, a patra perioadei mijlocii a epocii bronzului, reprezentate de cultura Tei, iar ultimele două sarmaților (sec. II–III d.Hr.) și epocii medievale. Identificarea documentației de șantier, realizarea unor datări absolute, noi cercetări

arheologice sunt elemente suplimentare ce vor fi prezentate contribuind la definirea mai exactă a acestui fenomen funerar la Dunărea de Jos.

Piese preistorice de metal intrate recent în colecția Muzeului Județean Buzău – Roxana Munteanu, Daniel Costache (MJ Buzău)

Obiectele care fac obiectul prezentării au fost descoperite întâmplător în zona de contact a Câmpiei Române cu Subcarpații Curburii. Este vorba despre trei topoare și un dorn, identificate cu ajutorul detectorului de metale la Dobrițești (com. Merei) și de un topor fragmentar recuperat de la Nișcov (com. Vernești). Relatările referitoare la momentul recuperării pieselor din pământ sunt, în ambele cazuri, sărace în informații, rezumându-se la indicarea locului descoperirii.

În cadrul prezentării sunt discutate caracteristicile formale ale topoarelor, raportate la descoperirile similare de piese cunoscute, în încercarea de a fixa intervalul cronologic și profilul tipologic căruia îi aparțin. Autorii optează pentru plasarea obiectelor spre finalul perioadei eneolitice, deși piese similare sunt cunoscute și din perioada timpurie a epocii bronzului. Lipsa contextului limitează semnificativ posibilitățile de interpretare a obiectelor.

Depozitul de bronzuri de la Abucea, jud. Hunedoara – Cătălin Rișcuța, Cătălin Cristescu, Oana Bărbat, Ioana Barbu (MCDR Deva)

În urma săpăturilor de salvare din cadrul proiectului autostrada A1 Lugoj – Deva, Lot 3, a fost identificată, în aria nordică a depozitului de pământ de la Abucea, o zonă cu complexe arheologice, denumită convențional Situl 5. Printre cele aproximativ 120 de structuri cercetate, aparținând finalului epocii bronzului, se remarcă Cx 33, o groapă modestă, de formă ovală, puțin adâncă, cu puține fragmente ceramice, în pereții căreia fuseseră depuse 13 brățări din bronz. Artefactele au aceeași formă, dimensiuni similare și sunt decorate prin incizare. Realizate din bare de secțiune rotundă, din bronz masiv, cu capetele subțiate și deschise, acestea prezintă motive ornamentale de la cele mai simple, creștături accentuate sau fine, la cele mai complicate, fascicule de linii paralele, oblice sau intersectate, în „căpriori” sau „brăduț”, romburi și ove, rezultând combinații diferite. Descoperirea de la Abucea, înscrisă în seria Cincu-Suseni, încadrată cronologic la nivelul Hallstattului A1, completează imaginea depozitelor de bronzuri de pe valea Mureșului, aducând informații despre relația acestora cu mediul care le-a produs.

Investigații pluridisciplinare asupra depozitelor de bronzuri Tărtăria I și Tărtăria II. Rezultate preliminare – Corina Borș (MNIR), Luminița Ghervase (INOE)

Depozitele de bronzuri Tărtăria I și Tărtăria II au fost descoperite în primăvara anului 2012, cu prilejul derulării unor ample cercetări arheologice preventive, ocazionate de construirea autostrăzii Orăștie – Sibiu, lotul nr. 1 Orăștie – Sebeș. Depozitele Tărtăria I și Tărtăria II reprezintă depuneri cu caracter aparte, având în vedere contextul lor de depunere. Relativ similare per ansamblu (cel puțin din punct de vedere cronologic și, parțial, din punct de vedere tipologic), cele două depozite comportă o serie de particularități. Analiza tipologică și chorologică a pieselor din cuprinsul celor două depozite oferă noi date cu privire la perioada mijlocie a primei epoci a fierului (perioada Ha B₃–C₁, respectiv depozitele de bronzuri aparținând așa-numitei serii Bălvănești-Vinț / orizontului de depuneri de bronzuri VI = DFS VI). De asemenea, în contextul derulării proiectului de cercetare PILOT (*Platforma Pilot de valorizare trans-disciplinară prin baze de date relaționate*, PN-II-PT-PCCA-2013-4-1022), finanțat de UEFISCDI pentru perioada 2014–2017, dezvoltat de Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare în Optoelectronică în parteneriat cu Muzeul Național de Istorie a României și SIVECO, au fost efectuate o serie de analize și investigații pluridisciplinare privind compoziția elementală a pieselor din cadrul depozitelor Tărtăria I și Tărtăria II. Este vorba de înregistrări spectroscopice (*laser induced breakdown spectroscopy* – LIBS, respectiv fluorescență de raze X – XRF) ale unor obiecte, precum și scanări laser 3D în vederea obținerii de modele digitale de înaltă rezoluție (rezoluție submilimetrică) ale unor piese, pe baza cărora pot fi realizate modele digitale care permit obținerea unor informații relevante privind tehnica de execuție, precum și alte detalii particulare privind forma diverselor artefacte. De asemenea, în cadrul INOE au fost realizate investigații asupra a trei nuclee de piese nedemontate încă din structura depozitului Tărtăria I, inclusiv prin efectuarea de radiografii digitale.

Tehnici moderne pentru arheometrie și arheologie la IFIN-HH București – Livius Trache (IFIN-HH)

Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Fizică și Inginerie Nucleară „Horia Hulubei” (IFIN–HH), cel mai mare institut de cercetare din România, este implicat de decenii în activități de studiere și conservare a patrimoniului cultural național. Pornind inițial de la simple inițiative personale, astăzi IFIN–HH are atât un portofoliu larg și divers de tehnici și metode utile arheologiei, cât și strânse colaborări cu arheologi. Tipurile de analize se grupează astfel: analize prin varii metode (metode nucleare și atomice), tratamente cu radiații gama, datare cu radiocarbon, combinații ale acestora. Analizele sunt elementale sau izotopice, dar și la nivel de spectroscopie moleculară și pot servi pentru determinarea compoziției artefactelor sau pentru caracterizarea și identificarea lor. Tratamentele sunt fie pentru stoparea atacurilor unor agenți biodegradanți, fie pentru consolidarea artefactelor ajunse în stadii avansate de degradare; datarea cu radiocarbon se poate aplica pentru obiecte din materiale organice cu vechimi de până la cca 50 mii de ani. Metodele folosesc instalații și echipamente existente în institut pentru alte tipuri de cercetare, ca și instalații dedicate arheometriei.

IFIN–HH este atât promotorul la nivel național al folosirii pe scară cât mai largă a metodelor moderne fizico-chimice în studiul și conservarea patrimoniului, cât și un lider recunoscut la nivel internațional în astfel de activități. În prezentare am formulat pe scurt oferta IFIN–HH pentru o colaborare mai strânsă și mai coerentă cu arheologii. Fiecare tehnică/metodă a fost exemplificată prin câteva cazuri de succes.

Situri fortificate și teritoriu în estul Transilvaniei la sfârșitul celei de-a doua epoci a fierului – Maria-Magdalena Ștefan, Dan Ștefan (CI)

Autorii prezintă rezultatele cercetărilor de teren (arheologie aeriană, teledetecție, cercetare de suprafață, investigații geofizice) desfășurate în ultimii doi ani în cadrul unor proiecte post-doctorale, în depresiunile intramontane din estul Transilvaniei, în situri considerate în literatură a aparține sfârșitului celei de-a doua epoci a fierului. Pornind de la prezentarea caracteristicilor spațiale ale siturilor reevaluate și ale mediului ambiant, raportul inițiază o analiză asupra gradului de fragmentare a autorității și mecanismelor de control teritorial implementate în perioada secolelor I a.Chr. – I p.Chr., într-o zonă ce a funcționat ca o mare intersecție de drumuri ce leagă spațiul extracarpatic cu Podișul Transilvan. În mod particular, sunt discutate dimensiunile siturilor fortificate, relația dintre situri fortificate și așezări deschise, modele de ocupare a terenului, mlaștini și păduri din trecut, drumuri și rețele de puncte de observație, dezvoltări teritoriale policentrice și identități regionale.

Despre alierea argintului cu staniu în monede și podoabe geto-dacice – Bogdan Constantinescu, Daniela Stan (IFIN–HH)

Autorii prezintă o sinteză a analizelor aliajelor argintului cu staniu (împreună cu cupru și plumb în majoritatea cazurilor) făcute pe așa-numite tetradrahme geto-dacice din etapa a II-a (*apud* C. Preda) și pe podoabe dacice (brățări, fibule) cu precădere din muzeele transilvane, precum și date publicate până acum pentru monede și podoabe celtice datate în secolele III–I a.Chr. din Franța, nordul Italiei și Serbia (tezaurul de la Zidovar), la care se adaugă tezaurul de la Epureni (monede de tip Huși-Vovriești și podoabe). Apariția semnificativă (peste un procent) a staniului în metalurgia celtică este observată pentru prima oară în prima parte a secolului III a.Chr., rămânând încă deschisă problema modului de aliere: direct cu bronz (în acest caz raportul cupru – staniu este între 4 și 10, specific compoziției bronzului din acea perioadă) sau separat, cupru de staniu (în acest caz, raportul micșorându-se în favoarea staniului). De remarcat că în tezaure precum Zidovar, Herăstrău sau Epureni, piesele din argint aliat cu staniu coexistă cu piese din argint de înaltă puritate. Procedeu de aliere a argintului cu staniu se întâlnește doar la celți (ei controlând, de altfel, importante surse de staniu, din Bretania până în Boemia). Rămâne de explicat însă cum a ajuns acest procedeu pe meleagurile noastre în perioada secolelor III–I a.Chr. Sunt prezentate unele considerații legate de o schimbare de mentalitate după dezastrul de la Delphi, din anul 279 a.Chr.

Bronz și metale prețioase. Investigații nedistructive asupra creuzetelor de la Cârломănești – Despina Măgureanu (IAB), Migdonia Georgescu (MNIR)

În situl din epoca Latène de la Cârломănești, s-a descoperit instrumentar utilizat în metalurgia metalelor neferoase. Lotul principal este constituit de creuzete întregi și fragmentare. Prezența acestora justifică ipoteza obținerii și prelucrării locale a unor aliaje de bronz. Existența unei producții locale este sugerată de descoperirea multor piese mărunte, nesemnificative tipologic, dar lucrate din

bronz. Modeste numeric, piesele de aur și argint descoperite pot fi și ele rezultatul prelucrării metalelor prețioase în așezare.

Creuzetele au fost analizate morfologic. Studiul contextelor și distribuția planimetrică au fost utilizate în încercarea de identificare a zonelor de lucru ale meșterilor-artizani. Acest demers a fost completat cu măsurători XRF. Asupra creuzetelor, întregi și fragmentare, s-au făcut mai multe serii de măsurători, atât în interior, cât și exterior. În cazul aliajelor pe bază de Cu și Sn, au fost puse în evidență compoziții chimice cu procentaje variabile, ceea ce oferă indicii asupra tehnicilor de amalgamare, precum și asupra modului de utilizare a materiilor prime. Un număr redus de analize a pus în evidență urme reziduale de argint și de aur.

Inițierea acestui studiu completează și nuanțează informațiile și ipotezele de lucru asupra metalurgiei bronzului și metalelor prețioase, practicate în perioada clasică a civilizației geto-dace (sec. II-I a.Chr.).

Arheologia și numismatica epocii clasice

Considerații privind tetradrahmele de tip Alexandru cel Mare atribuite Tomis-ului –

Emanuel Petac (CNBAR), Aurel Vilcu (IAB)

Suprapunerea tetradrahmelor de tip Alexandru cel Mare, atribuite, de catalogul de referință întocmit de către Martin Price, cetății Tomis (nr. 1211–1213), pe baza simbolurilor prezente pe reversul acestora (două căciuli de Dioscuri surmontate de două stele, două căciuli de Dioscuri sau două stele) cu un grup de tetradrahme de tip Alexandru cel Mare, provenind dintr-un tezaur faimos (Black Sea nr. 1–2), din comerțul internațional de antichități (Classical Numismatic Group, Auction 91, 19 sept. 2012, nr. 214; Naville Numismatics, 21 sept. 2013, nr. 40) ori din colecția American Numismatic Society (Price 1318), toate cu sigla de atelier TO pe revers, conduce la concluzii spectaculoase. Pe de o parte, seria de tetradrahme individualizată prin sigla TO este realizată exclusiv cu o aceeași ștanță de avers și se asociază perfect cu o serie de stateri de tip Lysimach, cu aceeași siglă de atelier și aceeași monogramă de magistrat, acestea fiind considerate acum a fi fost emise de cetatea Tomis imediat după mijlocul secolului al III-lea a.Chr. Pe de altă parte, este la fel de clar că vechea serie atribuită Tomisului (Price 1211–1213) trebuie reatribuită. Aceasta constituie, la rândul ei, o serie omogenă, contemporană cronologic cu precedenta serie amintită, dar care nu își mai găsește locul la Tomis, după cum nici la Odessos, Istros, Callatis, Chalcedon, Byzantion ori Mesembria, acestea prezentând toate sigle de atelier proprii și, uneori, simboluri ori monograme specifice. În acest context, în care există o serie omogenă de tetradrahme, care începe cu o emisiune fără titlu regal (Kirazli 56), continuând apoi cu piese toate cu titlul regal pe revers, prezentând chiar legături de ștanțe de avers sau revers și elemente specifice comune, propunem atribuirea ei altei cetăți din Asia Mică, imediat după mijlocul secolului al III-lea a.Chr. Asocierea acestei serii cu tetradrahma histriană cu Dioscurii din tezaurul de la Mektepini sau cu tetradrahmele tomitane cu sigla TO din tezaurul Black Sea, nr. 1–2, ca și prezența altor piese similare în tezaure din aceeași perioadă, descoperite la Kirazli, nr. 56 (Turcia) sau Golyam Manastir, nr. 13 (Bulgaria) susține cronologia propusă.

Un tezaur monetar de tip Kreuzelreiter descoperit în județul Buzău –

Theodor Isvoranu (IAB), Sebastian Matei (MJ Buzău)

Autorii prezintă o descoperire monetară întâmplătoare, făcută în anul 2014, pe teritoriul satului Băbeni, com. Topliceni, jud. Buzău, cu prilejul plantării unei livezi. Este vorba de 11 monede din argint de titlu bun, din categoria imitațiilor după prototipuri greco-macedonene din secolele IV–III a.Chr. În anul 1939, K. Pink încadrase tipul *Kreuzelreiter* – denumire datorată simbolului cruciform ce însoțește reprezentarea călărețului de pe revers – grupei imitațiilor celtice răsăritene, denumite *die Südserbische Gruppe*, pe baza descoperirilor cunoscute până atunci, provenind cu precădere din zona dalmatică, din Bulgaria și România. Descoperirea unui tezaur alcătuit din 263 monede de acest tip la Dumbrăveni, jud. Vrancea, în anii '60 ai secolului XX, devenea cea mai reprezentativă atestare a acestor monede, C. Preda redenumind aceste emisiuni imitative drept *tipul Dumbrăveni*.

Monedele din tezaurul de la Băbeni prezintă un interes deosebit, întrucât reprezintă varianta „grea” (de nominal mare, circa 8–12,50 g), a tipului *Kreuzelreiter* / *Dumbrăveni*, puțin cunoscută din cauza numărului mic de exemplare, recuperate, până acum, exclusiv din descoperiri izolate. Prin

comparație, toate monedele tezaurului de la Dumbrăveni atestă varianta de dimensiuni mai mici a acestui tip (de circa 4–5 g).

Descoperiri de monede de aur antice din colecțiile Muzeului Național de Antichități constituite înainte de 1916 – Aurel Vilcu (IAB)

În toamna anului 1916, în condițiile vitrege ale Primului Război Mondial, bogatul fond numismatic al Muzeului Național de Antichități a fost transferat la Iași și, apoi, în Rusia, la Moscova. Returnate de puterea sovietică în anul 1956, colecțiile numismatice au fost preluate de o comisie, care a constatat că monedele fuseseră amestecate și grupate pe emitenți, fără alte precizări asupra provenienței. Lipseau prețioase informații privind apartenența pieselor la tezaure descoperite pe teritoriul țării noastre sau la vechi colecții, formate încă de la începutul secolului al XIX-lea și intrate ulterior, prin donații și achiziții, în patrimoniul Muzeului Național de Antichități. După clasificarea monedelor, s-a trecut la munca anevoioasă de reconstituire a vechilor descoperiri, prin confruntarea cu fondurile arhivistice. Coroborarea informațiilor aflate în documentele din arhiva Muzeului Național de Antichități de datele de identificare a pieselor păstrate în prezent la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române a permis reconstituirea provenienței unor monede de aur grecești, romane și bizantine, care vin să completeze tabloul circulației aurului monetizat la Dunărea de Jos.

Această lucrare a fost realizată prin programul Parteneriate în domenii prioritare – PN II, derulat cu sprijinul MEN – UEFISCDI, proiect nr. 339 / 2014.

O reprezentare a Cavalerilor Danubieni de la Ciupercenii Vechi, jud. Dolj – Dorel Bondoc, Gabriela Filip (MO Craiova)

Absolut din întâmplare, în vecinătatea localității Ciupercenii Vechi din jud. Dolj a fost descoperită o plăcuță de plumb cu reprezentarea Cavalerilor Danubieni. Locul descoperirii a furnizat și alte artefacte din epoca romană: obiecte de fier, obiecte de plumb, obiecte de bronz și, bineînțeles, ceramică. Revenind la reprezentarea Cavalerilor Danubieni, aceasta este spectaculoasă atât prin subiectele redată, cât, mai ales, prin raritatea tipului căruia îi aparține. Comunicarea a abordat subiectul propus, împreună cu analiza tuturor celorlalte artefacte aflate la locul descoperirii.

Colonia Dacica Sarmizegetusa: date și interpretări noi privind planimetria orașului și topografia teritoriului acestuia – Ovidiu Țentea (MNIR), Andrei Cîmpeanu (UBB Cluj)

Acest studiu este o evaluare sintetică a tuturor datelor relevante, rezultate în urma cercetărilor arheologice mai vechi sau de dată mai recentă, coroborate de informațiile cartografice, de rezultatele prospecțiunilor non-invazive, respectiv de studiile de arhitectură ale unor monumente publice. Rezultatul acestui studiu îl constituie realizarea unor planuri complete ale parcelelor și construcțiilor antice, care pot fi interpretate pe paliere cronologice diferențiate. Dincolo de observarea evoluției structurilor urbane, se pot formula concluzii semnificative privind momentele în care au fost ridicate unele clădiri și reconfigurate anumite spații.

Milites singulares. Despre garda guvernatorului Daciei romane – Viorica Rusu Bolindeț (MNIT)

Scopul comunicării l-a reprezentat sintetizarea informațiilor referitoare la garda guvernatorului consular al celor trei Dacii de la Apulum, prin apelul la toate categoriile de surse istorice cunoscute (epigrafice, literare și arheologice). Astfel, evidențele epigrafice sunt relativ numeroase, comparativ cu situația similară din celelalte provincii ale Imperiului Roman: sunt cunoscute 10 inscripții privind militari care au slujit ca *equites singulares* sau care au precizat calitatea lor de *ex numerus singularium/ex singulares* în inscripții votive sau funerare, descoperite în marea lor majoritate la Apulum. Totodată, dispunem de cele mai multe materiale tegulare cunoscute în Imperiu, produse și ștampilate de trupele de *pedites* și *equites singulares*, care au fost descoperite chiar în sediul oficial al guvernatorului provinciei Daciei de la Apulum.

În ceea ce privește dovezile arheologice, pe baza săpăturilor, care au dus la dezvelirea unei părți impresionante din *praetorium consularis* de la Apulum, și a analogiilor din Imperiul roman, s-a încercat identificarea locului în care ar fi putut fi încartiruit efectivul de 1000 de soldați care constituiau garda guvernatorului Daciei romane. Niciuna dintre structurile constructive din *praetorium consularis* dezvelite până în prezent nu sugerează însă existența unui edificiu cu caracter militar în cadrul acesteia. Cea mai plauzibilă explicație ar putea fi aceea a încartiruirii trupelor de *singulares consularis* în cadrul garnizoanei legiunii a XIII-a Gemina, dată fiind distanța foarte mică la care se afla aceasta (cca 300 m spre sud-vest). De asemenea, credem că prezența unui detașament de

milites singulares în cadrul *praetorium*-ului, care să asigure guvernatorului protecția permanentă, era absolut necesară. Identificarea clădirii în care erau găzduiți aceștia rămâne un deziderat al cercetărilor arheologice viitoare.

Amfore Dressel 24 (Similis CD) descoperite în Dacia Romană – Adrian Ardeț (MJERG Caransebeș)

Tipul de amforă Dressel 24 este foarte bine cunoscut în cadrul descoperirilor din Dacia Romană. Două exemplare inedite au fost descoperite recent la Tibiscum și Potaissa. Prin formă și pastă, acestea se încadrează între anii 267 (Atena) și 281 (Brescia).

Date asupra resturilor animale din sanctuarul roman (Mitraeum III) de la Alba Iulia – Cetate. Campaniile 2013–2014 – Georgeta El Susi (IAB)

Cercetările arheologice din anii 2013–2014, desfășurate în punctul Cartier Cetate, obiectiv Mithraeum III, de la Alba Iulia au permis analiza unui lot faunistic de 2068 resturi animaliere aparținând nivelului roman. Pe baza datelor arheologice preliminare, sanctuarul a fost datat între sfârșitul secolului al II-lea și prima jumătate a secolului al III-lea p.Chr. Oasele reprezintă în majoritate deșeuri menajere. Pe lângă acestea, semnalăm oase de la specii intruzive, rozătoare în principal (șoarece, cârtiță) sau păsări sălbatice (vrăbii). Oasele porcinelor reprezintă peste jumătate din eșantion (53,51%), urmate de cele ale bovinelor (17,7%), ovicaprinelor (14,19%) și ecvideelor (0,98%). Vânatul are o importanță redusă în plan alimentar, oasele celor cinci taxoni sălbatici însumând cca 1,8%. Resturile păsărilor totalizează 11%, cele mai multe dintre ele fiind atribuite găinii (4,48%). Un context aparte îl reprezintă cutia altarului, din care s-au recoltat 40 de oase, în mare parte arse. 36 fragmente identificabile au fost atribuite următoarelor specii: găină (14), porc (7), vițel (2) și scoică de râu (1). Pe lângă cele 24 de oase identificate, eșantionul include și 12 spărturi nedeterminate, ce pot proveni de la găină sau porc, în niciun caz de la vită. Oasele din acest context provin de la minimum șase exemplare, trei găini adulte, doi purcei de lapte (unul fiind ceva mai tânăr) și o vită. Oasele de găină au o pondere majoritară, peste 50% în cutia din altar, comparativ cu procentul din sit (8–9%). Deși eșantionul din acest context este mic, el a reușit destul de bine să puncteze anumite aspecte, legate de speciile cu rol în activitățile sanctuarului. Evident, utilizarea găinii și porcului în ritualul funerar a evidențiat preferința pentru consumul unui aliment de bună calitate (pasăre, purcel). Galinaceele folosite erau adulte, în schimb purceii erau tineri. Posibil ca sacrificările (banchetele respective) să nu fi implicat prea mulți membri ori colectivități mari, având în vedere preponderența unor specii de talie mică (găină, purcei de lapte) în detrimentul celor de talie mare.

Cercetările arheologice de la Axiopolis. Istoric și perspective – Cristina-Georgeta Alexandrescu, Alexandru Morintz (IAB)

Zona sitului antic *Axiopolis*–Hinog, lângă Cernavodă, a fost cercetată din punct de vedere arheologic (în mod oficial) foarte puțin, și anume în anii 1898–1899, de către Pamfil Polonic și Grigorie G. Tocilescu. Nici măcar documentația din aceste campanii nu a fost complet valorificată. Câteva fotografii realizate în cursul unei vizite la Axiopolis în anul 1907 de către arhiepiscopul Raymund Netzhammer, precum și documentația publicată de către Carl Schuchhardt în anul 1918, realizată tot în cursul unei vizite pe platoul Cetății, după toate aparențele puțin luate în considerare de arheologi până acum, au fost reevaluate în scopul clarificării unor neconcordanțe în planurile de ansamblu publicate la începutul secolului trecut. Suprapunerea zonei platoului cetății de o unitate militară a distrus complet majoritatea ruinelor dezvelite deja și probabil și alte obiective nedocumentate la finele secolului al XIX-lea, dar afectate de construcțiile unității. După informațiile disponibile la ora actuală, șansele unor investigații în perimetrul incintei unității și în zona imediat înconjurătoare platoului – despre care există observații tot de la finele secolului al XIX-lea – sunt nule. Sistematizarea și analiza puținelor informații și materiale încă existente reprezintă, așadar, singura șansă pentru clarificarea unor aspecte esențiale ale acestui sit, de o importanță deosebită în Antichitate.

Configurațiile urbane și militare din provincia Scythia – Alexandra Teodor (UAU – IM București)

Prezentarea pornește de la lucrarea de doctorat a autoarei (susținută la finalul anului 2014) și constituie prima monografie pe tema structurilor construite urbane și militare din Dobrogea Antichității târzii. A presupus un enorm efort de colectare și sistematizare a datelor relevante, etape preliminare și absolut necesare unei analize solid fundamentate. Analiza propriu-zisă a fost, prin

urmare, realizată într-o formă incipientă – un compromis asumat, în favoarea etapelor preliminare. Elementul-cheie al demersului, care a determinat, printre altele, volumul considerabil al documentației strânse și structura lucrării în ansamblu, a fost metoda de lucru abordată – constituind, totodată, una dintre principalele contribuții originale ale tezei. Aceasta a presupus conceperea unor fișe de lucru – de tip clasic –, cu o structură dedicată nu doar temei, ci și siturilor analizate. În mod firesc, s-a pornit de la o structură preliminară a fișei-tip, care a fost ulterior amendată constant, până la finalizarea completării acesteia pentru fiecare studiu de caz în parte. Unul dintre principalele beneficii ale sistemului de lucru a fost faptul că a permis atât analize transversale (pe fiecare sit în parte, tratat independent), cât și longitudinale (comparativ, pe paliere distincte, între mai multe situri – privite ca parte dintr-un sistem).

Au fost incluse în studiu toate siturile cu documentație relevantă pentru temă din provincia Scythia (sfârșitul secolului al III-lea – începutul secolului al VII-lea p.Chr.), însumând un număr de 16 așezări urbane sau militare: 14 din Dobrogea românească (*Argamum*, *Histria*, *Tomis* și *Callatis* pe litoral; *(L)Ibida*, *Ulmelum* și *Tropaeum Traiani* pe drumul imperial sau adiacent; *Sacidava*, *Capidava*, *Carsium*, *Troesmis*, *Dinogetia*, *Noviodunum* și *Halmyris* pe linia Dunării), respectiv două din Bulgaria (*Acres*, pe litoral; *Zaldapa*, pe drumul imperial).

CIR vs. RGB in fotografia aeriană pentru identificarea siturilor arheologice – Carmen Bem/Miu (CNADNR)
[Fără rezumat]

Arheologia epocii medievale

Relații etnice și cronologice în necropola nr. 3 de la Bratei, județul Sibiu – Daniel Anton (CI)

Necropola nr. 3 de la Bratei (germană *Breitau*, *Pretai*, maghiară *Baráthely*) joacă un rol extrem de important □n cronologia secolelor V–VII p.Chr. în spațiul carpato-panonic. Mulțumită influențelor germanice și avare care caracterizează materialul arheologic din necropolă, cimitirul nr. 3 se bucură de o importanță mare în ceea ce privește interpretările etnice în arheologia medievală timpurie. În cadrul școlii germane – cu precădere –, există numeroase controverse cu privire la metodologia interpretării materialului arheologic atunci când acesta poate fi pus în legătură cu grupări etnice, precum baiuvari, alemani, franci, avari și alte etnii. În acest context, trebuie menționat, pe de o parte, Sebastian Brather, care susține că interpretarea etnică nu este posibilă □n arheologie și, pe de altă parte, persoane, precum Volker Bierbrauer și Peter Stadler, care susțin opusul. Peter Stadler a reușit să separe astfel de influențe □n întregul material din perioada avarilor din Panonia, arătând că anumite obiecte reflectă prezența anumitor grupări etnice. Tot cu această metodologie și cu ajutorul bazei de date Winserion, s-a evaluat și materialul de la Bratei. La baza analizei au stat mărgelile din inventarele feminine. Deși publicarea și, mai ales, prelucrarea cimitirului nr. 3 nu au fost deloc ușoare, dat fiind faptul că majoritatea mormintelor a fost jefuită, s-a reușit distingerea a două perioade □n cadrul materialului, ceea ce ne arată că există o primă fază, cu un substrat germanic, cu obiecte precum mărgelile de chilimbar și fibule digitate cu trei și cinci degete de tip „Bügelfibeln”, care ar proveni din substratul autohton/gepidic, și o a doua fază, caracterizată în mare parte prin mărgelile cunoscute din perioada avară și prin mormintele de cai. Înserierea materialului feminin sugerează că populația autohtonă supraviețuiește după căderea regatului gepidic și este asimilată de către avari nou veniți.

Descoperiri întâmplătoare de piese mărunte din județul Prahova – Bogdan Ciupercă (MJIA Prahova)

Comunicarea are ca punct de plecare o realitate tot mai prezentă și care generează interes și dispute de o bună perioadă de timp în comunitatea arheologilor români. Mai precis, descoperirea unor piese arheologice datorită activității unor „pasionați” de trecut și de urmele acestuia, cunoscuți în limbaj neacademic drept „detectoriști”. În ultima perioadă, și în județul Prahova se constată un număr important de „descoperiri întâmplătoare”, realizate cu ajutorul detectoarelor de metale. Pe lângă problemele de legalitate și etică, din punctul nostru de vedere ar trebui discutate și alte aspecte ale problemei. Cum ne raportăm, din punct de vedere arheologic, la aceste descoperiri, ținând cont că, în unele situații, este vorba de piese cu totul deosebite și care reprezintă unice în spațiul în care au fost descoperite? Câtă credibilitate prezintă indicarea locului descoperirii de către cel care a adus piesa la un muzeu, la o primărie sau la o direcție județeană de cultură? Piesa descoperită provine dintr-un loc

în care nu era semnalat niciun sit arheologic sau, de fapt, dintr-un sit reperat? Acestea sunt doar câteva întrebări care pot fi puse având în față o astfel de „descoperire întâmplătoare”.

Investigații fizico-chimice asupra unor brățări bizantine descoperite în Dobrogea – Roxana Bugoi (IFIN-HH), Ingrid Poll (MMB), Gheorghe Mănucu-Adameșteanu (CI), Thomas Calligaro, Claire Pacheco, Laurent Pichon (C2RMF)

În această comunicare sunt prezentate rezultatele investigațiilor fizico-chimice efectuate asupra unor brățări de sticlă provenind din câteva situri bizantine din Dobrogea. Aceste artefacte au fost descoperite în săpăturile arheologice de la Nufăru și Isaccea, fiind datate în secolele X–XIII. Studiul a vizat determinarea rețetelor folosite la fabricarea acestor obiecte de podoabă, identificarea materiilor prime și a tehnicilor folosite de meșterii sticlari bizantini. Măsurătorile s-au efectuat folosind metodele de analiză bazate pe fasciculele de ioni accelerați, cunoscute în literatura de specialitate sub numele de *Ion Beam Analysis* (IBA), și anume PIXE (*Particle Induced X-ray Emission*) și PIGE (*Particle Induced Gamma ray Emission*) – varianta în fascicol extern. Experimentele au avut loc la acceleratorul AGLAE, din subsolul Muzeului Luvru din Paris, în cadrul proiectului EU FP7 CHARISMA, în urma lor fiind determinată compoziția chimică a câtorva zeci de fragmente de brățări de sticlă. Datele IBA au indicat că majoritatea brățărilor sunt sticle de tip calcosodic, un număr redus de artefacte (exclusiv fragmente găsite la Isaccea) fiind identificate drept sticle de plumb. Compozițiile chimice obținute au sugerat că brățările de sticlă studiate au fost manufacturate folosind materii prime și rețete distincte. O altă interpretare a rezultatelor analitice a fost aceea că sticla din care au fost fasonate brățările a rezultat în urma unor proceduri de reciclare. Datele compoziționale au indicat și agenții cromofori (ioni de Mn, Fe, Co, Cu) și pigmentii minerali utilizați la decorarea unora dintre brățările analizate (stanat de plumb în cele mai multe cazuri și un aliaj metalic aur-argint într-un singur artefact). Comparând rezultatele analizelor pe suprafețele patinate și pe cele curățate ale aceluiași obiect, au fost puse în evidență fenomenele de coroziune ale sticlei, apărute ca urmare a șederii în sol a acestor obiecte pentru o perioadă îndelungată. Acest studiu se dorește a fi o etapă în investigarea artefactelor de sticlă din patrimoniul cultural românesc, subiect abordat doar ocazional în cercetarea arheometrică din România.

Analiza antropologică a resturilor scheletice umane medio-bizantine de la Păcuil lui Soare (jud. Constanța) – Gabriel Vasile (IAB)

Cercetări arheologice pe insula Păcuil lui Soare au fost efectuate, începând cu anul 1956, de un colectiv coordonat de către Petre Diaconu. Necropola, amplasată în partea de nord-vest a cetății, a fost acoperită în cea mai mare parte de apele Dunării. Cele mai multe complexe funerare au fost descoperite atât în interiorul fortificației, cât și în parterul turnului-poartă sau *extra muros*.

Au fost descoperite 169 de morminte, exclusiv de înhumăție, cu schelete orientate V–E. Se practica înhumarea individuală, dar au fost identificate și reînhumări. Necropola este organizată pe șiruri, depunerea scheletelor făcându-se în gropi simple, puțin adânci, de formă rectangulară și oval-alungită. Scheletele erau dispuse în decubit dorsal, dar au fost menționate și schelete depuse chiruit sau la care unele părți anatomice sunt îndepărtate intenționat. Inventar funerar a fost documentat la 11 morminte și este reprezentat prin piese de podoabă, de port și de cult, constând din podoabe ale capului și ale gâtului și accesorii vestimentare. Încadrarea cronologică a necropolei este cuprinsă în intervalul dintre mijlocul secolului al XIII-lea și mijlocul secolului al XIV-lea.

Din rațiuni obiective, analiza antropologică a fost efectuată doar pe un număr de 91 de indivizi, provenind din 76 de complexe funerare. Am urmărit evaluarea stării de conservare și de reprezentare a indivizilor, o serie de aspecte demografice (determinarea sexului, estimarea vârstei la deces și a staturii indivizilor), indicatori ai stresului și stării de sănătate a populației medievale de aici (au fost observate condițiile patologice și markeri ai stresului biomecanic), precum și obținerea de informații cu privire la variabilitatea populației (identificarea câtorva caractere epigenetice și efectuarea unui set de măsurători craniene și postcraniene).

Reinterpretarea evoluției cetății Feldioara /Marienburg pe baza investigațiilor arheologice recente – Daniela Marcu Istrate (CI), Adrian Ioniță (IAB)

Restaurarea cetății Feldioara / Marienburg (jud. Brașov) în anii 2013–2015 a oferit posibilitatea efectuării unor cercetări arheologice extinse, combinate cu investigații asupra structurilor zidite păstrate. În același timp, au fost realizate studii geo-tehnice și s-au întocmit, pentru prima dată, un releveu și o ridicare topografică. Toate aceste investigații au condus către o reevaluare a evoluției fortificației și a

clădirilor din interiorul acesteia. Au fost identificate mai multe structuri zidite noi, au fost obținute informații suplimentare despre unele structuri zidite deja identificate, a putut fi completat planul istoric al cetății și au fost recuperate importante materiale arheologice (ceramică, idoli, obiecte de metal, sticlă etc.), provenind din diferite perioade istorice (neolitic, eneolitic, perioada dacică, epocile medievală și modernă). Comunicarea noastră însumează aceste rezultate, pe baza cărora se poate întocmi o evoluție planimetrică și cronologică mai apropiată de realitatea istorică.

Situarea mănăstirii cisterciene Egres-Igrış, com. Sânpetru Mare, jud.Timiș, în lumina unor cercetări geofizice recente – Daniela Tănase (MNB Timișoara), Balázs Major, Zsolt Vágner, Gábor Bertók (UCPP Budapesta)

Mănăstirea cisterciană Egres, una dintre cele mai importante mănăstiri ale Ungariei medievale, fondate în anul 1179 de către regele Béla al III-lea, a fost locul de înmormântare pentru regina Yolanda de Courtnay (1233) și soțul său, regele Andrei al II-lea (1235). Abația a scăzut treptat în importanță, în anul 1551 fiind distrusă definitiv de către otomani.

O imagine referitoare la grandoarea abației cisterciene s-a putut contura doar prin prisma izvoarelor documentare medievale, precum și prin cea a cercetărilor de istoria artei, mai cu seamă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când Pál Molnár, Flóris Rómer și Imre Henszlmann au vizitat Igrışul și au lăsat descrieri și desene ale ruinelor văzute de ei. Astăzi, în satul Igrış nu mai este vizibilă nicio ruină a înfloritoarei abații cisterciene, fapt care a creat controverse cu privire la amplasarea acesteia.

În toamna anului 2013, o echipă, care a reunit arheologi de la Muzeul Național al Banatului Timișoara și de la Universitatea Catolică „Péter Pázmány” din Budapesta, a efectuat prospecțiuni geofizice în partea de nord-est a satului Igrış, pe locul numit *La Ofer*. În urma acestora, a fost stabilit parțial planul edificiului de cult și al unor clădiri ale complexului monastic. În viitorul apropiat, se intenționează efectuarea de săpături arheologice care să confirme rezultatele prospecțiunilor geofizice.

Palanca sau Tabia. Fortificațiile de pământ turcești din nordul Dobrogei – Aurel Stănică (ICEM-GS)

Evenimentele din a doua jumătate a secolului al XIV-lea, desfășurate pe fundalul declinului puterii centrale în Imperiul Bizantin, au instituit superioritatea statului otoman asupra micilor formațiuni politice din Peninsula Balcanică. Ocuparea unui cap de pod în această regiune, cu perspectiva unei extinderi nelimitate către vest, a avut drept consecințe deschiderea porților bătrânului continent pentru statul otoman. Stabilirea dominației turcilor otomani asupra Dobrogei, la începutul secolului al XV-lea, a dus la transformarea treptată a ținutului dintre Dunăre și Mare, ca și a întregii zone balcanice, pentru mai bine de patru veacuri, într-o „oglină a Anatoliei”, prin cultura materială și spirituală adusă aici din Orient.

Informațiile documentare asupra unor geamii sau medrese-le, tekke-le sau zaviye-le, hanuri (carvanseri) sau hammam-uri (băi), poduri sau cișmele, diferite grupări de ordine religioase, așa numitele tarikati sau posesorii de timar (zeamet sau hass) ori cetățile de pe linia Dunării sunt mărturia directă a unei moșteniri culturale din secolele XV–XIX, când Dobrogea a fost parte integrantă a Imperiului otoman.

Nu avem la îndemână toate instrumentele documentare necesare pentru reconstituirea, măcar parțială, a unei perioade din trecutul Dobrogei otomane și pentru înțelegerea valorilor culturale pierdute, dar se pot face unele evaluări pornind de la informațiile din documentele otomane și din relatările călătorilor care au vizitat regiunea. În realizarea documentațiilor pentru întocmirea unor studii istorice, în vederea actualizării planurilor urbanistice generale (PUG) pentru unitățile administrativ-teritoriale din județul Tulcea, ne-am lovit de problema localizării cetăților și fortificațiilor realizate de către otomani. Pentru cercetarea acestui aspect, am inițiat o amplă documentare, care a avut ca principal scop identificarea documentelor istorice și surselor cartografice, în care sunt descrise sau apar planurile cetăților și fortificațiilor turcești din Dobrogea.

Inițial, inconsistența surselor documentare și lipsa informațiilor detaliate au pus sub semnul întrebării reușita demersului nostru. În ciuda acestor inconveniente, apelând la tehnicile moderne utilizate în cartografie, am obținut rezultate notabile, care pot constitui un punct de plecare pentru cercetări ulterioare. De asemenea, pornind de la sursele cartografice, trecem în revistă termenii care definesc fortificațiile de pământ otomane.

***Un brâu otoman din epoca lui Süleyman I Magnificul din colecția Muzeului Național de Artă al României* – Emanuela Cernea (MNAR), Eugen Nicolae (IAB)**

În colecția de textile medievale a Muzeului Național de Artă al României se păstrează trei brăie de mătase colorată, descoperite în anul 1860 la Mănăstirea Bistrița și atribuite marelui ban Barbu Craiovescu, în baza unei legende consemnate de Alexandru Odobescu. În ciuda presupusei vechimi (prima jumătate a secolului al XVI-lea), cele trei țesături nu au putut fi catalogate în cei peste 150 de ani de istorie a colecției, fiind chiar suspectate că ar fi creații ale veacului al XIX-lea.

Analiza tipului de decor nu a permis asocierea acestui ansamblu de țesături unuia dintre atelierele cunoscute ale vremii. Deși sunt cunoscute numeroase picturi medievale în care astfel de piese completeau ținutele oficialilor otomani și chiar ale voievozilor sau boierilor români, nu au putut fi identificate piese similare în colecții din țară sau străinătate. Lipsa unor repere comparative a pus, astfel, sub semnul întrebării datarea propusă de Odobescu, iar extinderea cercetării a condus spre un ipotetic atelier din nordul Africii, ce ar fi putut furniza țesături de lux pentru piața otomană. Persistența, în arta textilă nord-africană a secolului al XIX-lea, a unor motive decorative asemănătoare celor de pe brăiele de la Mănăstirea Bistrița lărgeste însă mult prea mult aria de datare a acestora.

Plasându-se, astfel, într-un context stilistic și tipologic foarte flexibil și destul de slab ilustrat, micro-colecția de țesături de la Bistrița poate fi datată, totuși, cu ajutorul unei inscripții imprimată pe una dintre cele trei piese, descifrate recent, care confirmă afirmația lui Odobescu și transformă întregul ansamblu de brăie într-un reper fundamental pentru studiul țesăturilor medievale. În textul în limba turcă osmană este menționat „sultanul Süleyman fiul șahului Selim” și anul 933 al hegirei (1526–1527 d.Hr.), deci este vorba despre epoca lui Süleyman I Magnificul (1520–1566).

***[Brățări de sticlă descoperite în timpul cercetării preventive din centrul Timișoarei, punctul Piața Unirii* – Ana Cristina Hamat (MBM Reșița), Alexandru Szentmiklosi, Andrei Bălărie (MNB Timișoara)]**

În cadrul proiectului *Reabilitarea spațiilor publice din centrul istoric al Municipiului Timișoara*, desfășurat în cartierul Cetate, în perioada 2013–2014, a fost cercetată și Piața Unirii. Aici au fost descoperite mai multe complexe arheologice, cu o datare care acoperă perioada dintre sfârșitul mileniului IV BC și epoca modernă. Cele mai multe dintre descoperiri se leagă, însă, de perioada otomană a cetății. Printre acestea se află și mai multe fragmente de brățări de sticlă, care provin de la 23 de exemplare. Niciunul dintre exemplare nu se poate întregi, dintr-o brățară se mai păstrează cel mult o jumătate, iar în cele mai multe cazuri, avem de-a face cu fragmente mai mici de 20%. O parte a pieselor poate fi considerată drept producție locală, la care se adaugă un număr mai mic de piese provenite din import – acestea fiind lucrate în centre cunoscute, aflate pe teritoriul Imperiului Otoman.

Cercetarea și publicarea brățărilor de sticlă, descoperite în timpul săpăturilor arheologice preventive din centrul Timișoarei, completează anumite date cu privire la viața de zi cu zi și la comerțul desfășurat în Timișoara otomană. De asemenea, acest tip special de bijuterii se adaugă unei colecții valoroase deținute de către Muzeul Național al Banatului din Timișoara și completează, prin diversele tipuri de tratare a suprafeței și prin elementele de decor, tipologia brățărilor de sticlă descoperite pe teritoriul României.

REZUMATE/ABSTRACTS. WORKSHOP UNDERSTANDING STONE TOOLS

***[Modeling Use-Life Distributions and Curation in Paleolithic Stone Tools Assemblages* – Gabriel Marius Popescu (ASU)]**

Based on a combination of typological features, raw material and regional peculiarities, lithic assemblages recovered from various prehistoric sites have been used to define “type” industries as expressions of activity or cultural identity. Yet assemblages are also a product of formation processes, they accumulated over varying time spans, with various artefacts combinations, use-life, and discard rates, therefore representing the context of complex relationships. Amongst these factors artefact use-life affected the formation, size and composition of assemblages. In this respect, use-life is to assemblage formation as similar as lifespan is to demography. All other things being equal, longer artefact use reduces the rates of discard and as a consequence, assemblage size. When considered at all in archaeological artefacts, use-life is typically expressed as a mean value. However, use-life’s distribution – *variation around the mean* – affects assemblage composition independently of the

mean. Distribution is generally neglected because its effects are not really appreciated and seem difficult to measure. In the research reported here I study use-life distribution in Paleolithic artefact assemblages, using cumulative survivorship and the two-parameter Weibull model. The Weibull model is useful because it estimates both quantities (i.e., mean and distribution of stone tool use-lives), and its theoretical characteristics distinguish between distributions that were produced by accident or chance and those produced by cumulative attrition. I will further develop on the distinguishing the often conflated concepts of use-life and curation (i.e., the ratio of realized to maximum utility) and show how a quantitative measure, the Gompertz-Makeham *b* parameter can be used to characterize them. I will compare this curation measure to use-life distributions and reveal how two curations vary independently of use-life in different tool distributions. Although some tools were used briefly, they could be well curated, despite brief use. Use-life can therefore be short when curation is high, because curation varies independently of use-life in different tool distributions; those two quantities are independent.

I will conclude with the implications of the ability to measure curation in the archaeological record, and the way use-life distributions and curation measures can help us to know better how assemblages formed and improve our understanding of the archaeological record.

The Lower Paleolithic Quarrying Site of Dealul Guran, Southeastern Romania – Adrian Doboş (IAB), Radu Iovita (RGZM)

The Dealul Guran site (Peştera Village, Constanţa County) is a collapsed rockshelter located on a Cretaceous limestone hill, very rich in flint nodules. The stratigraphic sequence comprises five geological units, consisting of weathered sediment, redeposited from the bedrock unit, mixed with a small amount of loess. Three archaeological layers were identified, and absolute ages were obtained through luminescence techniques (OSL, IRSL, and post IR-IRSL). For the oldest layer, three ages were obtained: 392 ± 23 ka, 388 ± 36 ka and 320 ± 21 ka, respectively; they indicate a MIS 11 occupation of the site, thus representing the first Lower Paleolithic site in Romania and one of the oldest securely dated sites in Eastern Europe.

The Lower Paleolithic assemblage belongs to Mode 1 (core-and-flake industries) and mainly reflects flint quarrying activities. The most numerous pieces are cortical flakes and tested blocks. The absence of the retouched tools so far corroborates the expedient character of the industry, due to the abundance of good quality raw material. The post-depositional factors seem to have had low intensity, given that the percentage of edge damage on the flakes is fairly low, and the size of the knapped pieces span from a few millimeters flakes to decimeter-large tested blocks and cores.

Le matériel lithique de Lespezi (département de Bacău, Roumanie) – Roxana Dobrescu (IAB), Loredana Niţă (UV Târgovişte)

Pour la présentation, nous avons choisi les niveaux III et IV. Quelques conclusions générales ont été mises en évidence :

1. Le nombre important des produits laminaires par rapport aux éclats.
2. La percussion dure domine dans le niveau III, tandis que dans le IV nous avons pu déterminer que la percussion dure.
3. La mise en forme des blocs a été faite sur le site (niveau III). En ce qui concerne le niveau IV, la conclusion est qu'au moins pour le silex, le grès et le silicofine, la mise en forme des blocs a été faite sur le site.
4. La présence des pièces brûlées en nombre assez important (à en juger d'après les foyers découverts dans ces niveaux).
5. Gestion différente des matières premières (par exemple le grès du niveau IV est traité différemment par rapport à celui du niveau III)
6. Les matières premières sont variées. Elles sont en générale de provenance locale avec une prédominance du grès, du silicofine et du silex noir. Nous avons pu déterminer quelques provenances lointaines (le silex du Prut et une variété de silex qui vient de la Vallée du Danube).

The shape of past research – techno-typological reading of an old lithic collection from Vârghişului Gorges (Perşani Mountains, Harghita County, Romania) – Marian Cosac, Loredana Niţă, George Murăţoreanu (U Valahia), Alexandru Radu (DJC Dâmboviţa), Dan Lucian Buzea (MCR Sf. Gheorghe)

The first archaeological research in the karst system of Vârghișului Gorges date back to the beginning of the 20th century; they continued sporadically until the first decade of the 21st century, while the karst system was acknowledged as protected nature reserve. For the most part, the archaeological collections recovered remained unpublished. The lithic analysis presented here tackles one of the richest such collections, hosted in the National Szeckler Museum from Sf. Gheorghe. The main raw material used was quartzite, followed by opal, sandstone and volcanic rocks, while flint, radiolarite and chalcedony rarely amount to more than 8% of the assemblages. The medium to large size flakes seem to have been favored during blank production, irrespectively of the chosen raw material. Alongside partially retouched blanks, the formal tools category includes sidescrapers, endscrapers, unifacial and bifacial points.

On the wear from the carenated artefacts from the Aurignacian I layer in Mitoc – Malu Galben – Diana-Măriuca Vornicu (IAI)

Mitoc – *Malu Galben* (Botoșani County, Romania) is one of the most important Upper Palaeolithic sites in South-Eastern Europe. Here, on a fourteen meter height stratigraphy, three Aurignacian and four Gravettian layers were identified, on a time span ranging from 32.000 BP to 20.500 BP. The Aurignacian I layer (with an ending date of 30.000 BP) is the richest in discoveries, presenting itself in form of various flint knapping places, some of them organised around hearths. Within the excavated materials clear makers for the Aurignacian were found: carenated and nosed endscrapers, carenated burins, Mladeč points.

The carenated artefacts have a long history of recognition and a long debate around their functionality in prehistoric times. Technologically, they were associated with the bladelet technology, being considered as cores for bladelet removal. Typologically, they were seen as endscrapers/burins. But the question is what were they actually representing for the man living thirty thousand years ago? Use-wear analysis made for several sites from Europe support both the technological and typological assessments.

As for the carenated pieces discovered at Mitoc – *Malu Galben*, the use-wear investigations made by Jardon & Collin (in 1993) on 26 artefacts revealed the core dimension of these items. Recent microscopic analysis performed on 61 carenates (70% of their total) discovered in the Aurignacian I layer (1978–1996 excavations) from *Malu Galben* reinforce the observations related to the fact that these specific artefacts lack traces related to use. On the other hand, technological wear that can be related to the use of mineral hammers for bladelet removal was observed only on 24% of the studied collection.

Patterns in Stone: the lithic assemblage from Schela Cladovei (Mehedinți County) – Clive Bonsall (U Edinburgh), Adina Boroneanț (IAB)

The lithic assemblage from Schela Cladovei can be divided into two chronologically distinct components. The Late Mesolithic (c. 7100–6300 cal BC) is characterized by intensive use of local materials (chert, quartzite, and other metamorphic and sedimentary rocks) for the manufacture of chipped and coarse stone artefacts. In the Early Neolithic (c. 6000–5600 cal BC) local materials continued to be used, but new technologies were introduced often combined with the acquisition of extra-local rocks and minerals.

The polished stone industry from Șoimuș – La Avicola (Ferma 2) – Cristian Eduard Ștefan (IAB), Mădălina Dimache (CI), Răzvan Petcu (IAB), Dan Palcu (U Utrecht)

During the construction of A1 Motorway route, the segment located between Deva and Orăștie, a joint team of archaeologists from the “Vasile Pârvan” Institute of Archaeology (Bucharest) and the Roman and Dacian Civilization Museum (Deva) conducted preventive archaeological research in the settlement of Șoimuș, from the 16th August until the 16th November 2011. The settlement is positioned at Șoimuș, in-between this locality and Bălata Village, Hunedoara county, in a place called *La Avicola (Ferma 2)*, on the middle sector of the first terrace of the Mureș river. In this presentation we analyse the polished stone artefacts from this settlement which belongs to the Turdaș cultural aspect. The range of types for this artefacts is diverse (axes, chisels, adzes, armlets, etc.) and they resulted from different contexts (dwellings, huts, pits, ditches). We tried to pay attention also to the wear traces and the rock types collected by the Șoimuș community.

Polished stone tools as grave goods in the Hamangia cemetery at Cernavodă – Columbia D. The typological and contextual analyses – Raluca Kogălniceanu (IAB), Constantin Haită (MNIR)

The Hamangia cemetery from Cernavodă – Columbia D (Constanța County, Romania) is well known, among other things, for its rich inventory of grave goods. If a previous study of the

adornments stated that they were not as numerous as led to believe from the publications, when it came to polished stone tools, the situation was completely different, as we identified almost 150 pieces belonging to this category.

The presentation will be divided into two parts (a discussion of the analyzed material and the contextualization of this type of grave goods), followed by a discussion of the results. Punctually, the presentation will follow topics on typology of the artefacts according to size and shape, raw materials used, use and reuse of some of the artefacts, analogies, contextualization of the artefacts within the cemetery, position of tools in relation to the anatomical elements of the skeleton, sex and age of the deceased, association of polished stone tools with other types of grave goods. The issues discussed comprise the function of the artefacts – weapons or tools, provenance of the raw material, issues such as imitation, fragmentation, miniaturization, association with gendered goods, as possible chronological or social indicators, in comparison to the site of Durankulak.

The chipped stone assemblage from the Early Chalcolithic settlement at Isaiia – Balta Popii – Diana-Măriuca Vornicu (IAI)

The lithic technology of the Precucuteni communities (Vth millennium BC – Early Chalcolithic) is understudied and poorly understood. An evaluation of its unity and specific aspects was not made even today, 80 years after the discovery of the pre-Cucuteni layer at Izvoare.

This presentation offers an insight into some of the technological and typological aspects of the chipped stone assemblage discovered in the Early Chalcolithic settlement from Isaiia – *Balta Popii* (2000–2015 archaeological excavations). The structure of the lithic collection (flint nodules, cores, core rejuvenation tablets, flakes and blades coming from the initial stages of core exploitation) suggests that at least some of the artefacts were knapped inside the settlement. The core preparation techniques are simple and efficient as allowed by the particularities of the raw material (Prut flint from secondary sources). Standardized short and thin blades, with rectilinear and parallel edges were discovered inside the settlement. As for the retouched products they are represented by endscrapers and sidescrapers, retouched blades, truncated blades, borers and arrowheads.

The assemblage was compared with others discovered in contemporaneous Precucuteni settlements, as those from Alexandrovca I and Rogojeni (Republic of Moldavia). The similarities found between the lithic technologies (in terms of core reduction, production of blades, retouching of artefacts), dimension of artefacts, typological aspects (the overall predominance of scrapers in the retouched assemblage) of the three sites are substantial, indicating a unity of technological concepts.

Le matériel lithique d'Atmageaua Tătărască. Considérations sur le niveau III – Gumelnița A2 – Roxana Dobrescu (IAB)

Le plus riche niveau d'Atmageaua Tătărască comprend 711 pièces, réparties en : produits laminaires bruts, outils, éclats non-retouchés, cassons, nucléus, haches taillées, polyèdres, percuteurs et pièces indéterminées.

Au moins pour certains produits, le débitage a été réalisé sur place. Cette production locale est valable pour une partie des lames de dimensions moyennes, mais aussi pour quelques grandes lames.

La production laminaire est prédominante. La percussion utilisée est celle directe dure : point d'impact assez réduit, bulbe très marqué, esquillements sur le bulbe, talons punctiformes et linéaires. Toutefois, un nombre assez important de lames et d'éclats témoignent d'un débitage par percussion indirecte. Le débitage par pression ne semble pas attesté.

Les outils représentent 36,56% de l'ensemble de l'industrie lithique et si l'on prend en compte les haches, le pourcentage atteint 39,09%. Les burins et les grattoirs sont les outils les plus fréquents : 33,46% et 27,69% respectivement. Ils sont suivis par les lames retouchées (19,23%) et les troncatures (9,23%). En quantité plus restreinte, on trouve également des encoches, des racloirs, des pièces esquillées, des éclats retouchés, des becs et une pointe de flèche. A noter, au sein des outils, la présence de composites (3,65%). Il a été observé aussi la reprise d'anciens outils.

La matière première n'est pas variée. Elle se cantonne au « silex balkanique » (93,54%), au jaspe et au silex bleu-foncé tertiaire. Les matières premières sont de bonne qualité. Elles sont sûrement locales, à l'exception du silex tertiaire qui vient de la plateforme moldave.

The Gumelnița lithic industry from northern Dobruja: new data – Robin Furestier (CPOA), Florian Mihail (ICEM-GS), Laurent Carozza (UMR 5602 Toulouse), Cristian Micu (ICEM-GS)

The activities developed inside the project *Archéologie du Delta du Danube* have occasioned among other things, the study of the flint series formed during the new archaeological researches or

already existing in the ICEM Tulcea collection. The analysed objects were discovered on the sites belonging to Gumelnița culture situated on current territory of Tulcea County: Taraschina, Carcaliu, Panduru, Baia, Lunca, Luncavița and Mihai Bravu.

This study presumed a technological approach during which were followed a number of objectives that we'll present shortly in the next lines. The determination of the raw material was realized for the moment strictly at macroscopically level. We took into consideration elements such: colour, aspect (opaque, semi-translucent, translucent, mat and bright), granulation (coarse or fine, thickness). For a better knowledge over the acquisition and managing of the raw material, we organized field prospections in the geographical area concerned by our research. The aim was to establish in which manner the local resources were able to feed the individuals who worked with flint. The examination of the blank types showed a clear predominance of the blades compared to the flakes and allowed in a certain manner, to identify the techniques used to perform the debitage. Most of the finished objects were prepared on blades/bladelets. The type for which it was recorded the largest frequency is the end scraper. A well-documented presence was attested for pieces such as: pieces with marginal or use retouch, side scraper, *pièce esquillée*, axe.

The results obtained so far can and should be completed especially through more field prospections and the use-wear analysis of the material in order to establish the main functional categories.

Old stones, new methods. The techno-typology of a chipped stone assemblage from the early excavations at Sultana – Malu Roșu (1974–1983) – Theodor Ignat, Vasile Opriș, Adelina Darie (MMB), Cătălin Lazăr (MNIR), Laura Șendrea (CI), Mădălina Voicu (MNIR)

În demersul nostru de a publica date inedite privind vechile săpături întreprinse de C. Isăcescu în situl eneolitic de la Sultana – *Malu Roșu*, în cadrul prezentării de față supunem atenției un lot de 830 de piese de piatră cioplită. Piesele au fost identificate în depozitele Muzeului Județean „Teohari Antonescu”, Giurgiu și ale Muzeului Național de Istorie a României, București și provin din cadrul campaniilor desfășurate în anii 1974–1983. Materialul în discuție a fost analizat pe fișe individuale, care ulterior au fost introduse într-o bază de date, studiul vizând aspecte tipologice, tehnologice și funcționale. Materia primă predominantă este reprezentată de silicolite, dar au fost identificate și piese din jasp, calcedonie, quartz etc. Din nefericire, lotul respectiv a fost mai mult decât selectat (în primă fază pe șantier, apoi în muzeu), fapt ce a viciat obținerea unei imagini reale asupra industriei pietrei cioplite din cadrul comunității eneolitice de la Sultana – *Malu Roșu*. Deși cele mai multe dintre piese sunt însoțite doar de contexte altimetrice, s-a putut face, totuși, o atribuire generală pe faze culturale.

Această lucrare este finanțată prin programul Parteneriate în domenii prioritare – PN II, derulat cu sprijinul MEN – UEFISCDI, proiect nr. 338/2014.

XRF and PGAA compositional analyses on archaeological obsidian from Romania – Bogdan Constantinescu (IFIN-HH)

Archaeological obsidian samples from Cluj (Zoia Maxim – National History Museum of Transylvania, Cluj-Napoca), Oradea (Alexandru Sasianu – Criș County Museum, Oradea), Iron Gates (Adina Boroneanț – “Vasile Pârvan” Institute of Archaeology, Bucharest) and Teleorman (Pavel Mirea – Teleorman County Museum, Alexandria) have been analyzed by X-Ray Fluorescence (XRF) in a preliminary investigation. The patterns of Titanium-Manganese and Rubidium-Yttrium-Strontium-Zirconium X-rays suggested as obsidian source Carpathian I for Transylvanian and some Cuina Turcului samples and a possible source from the Greek Islands (e.g. Melos) for the Neolithic at Cuina Turcului and the Teleorman samples. For a more trustful investigation, the samples were later analyzed using Prompt Gamma Activation (PGAA) method at the Budapest Wigner Centre Reactor (Zsolt Kasztovszky, Boglárka Maróti), the results being discussed with Katalin Biro from the National Museum of Hungary.

30 archaeological samples from different regions of Romania and from different prehistoric periods were also analyzed at the PGAA facility of the Budapest Neutron Centre: Iclod, Țaga and Silagiu sites in Transylvania (Neolithic period); Cuina Turcului in the Iron Gates and Măgura in the Teleorman County Early Neolithic (Neolithisation period). The aim of the study was to identify obsidian geological sources used in each region and period. Two main geological regions are presumed to be the obsidian sources for the Romanian territory: Tokaj Mountains (Carpathian I – Southern Slovakia, and Carpathian II – Northern Hungary) and Greek Islands – especially Melos (Aegean Sea).

PGAA proved to be the most convenient method to quantify the major components and some characteristic trace elements in the bulk material, most of all Barium and Chlorine, in a non-invasive

way. Compositions of archaeological objects were compared with the National Museum of Hungary reference database including the major European and Mediterranean sources. B/SiO₂ vs. Cl/SiO₂ ratios and Principal Components Analysis (PCA) proved to be the most indicative in the determination of different groups.

The conclusion of our Hungarian partners "... indicate that all the Transylvanian Neolithic samples fit the Carpathian I pattern. The same pattern can be attributed to the Neolithic Cuina Turcului samples. A special situation is for the Neolithization period, both for Cuina Turcului and Teleorman. These samples fit Carpathian II pattern, however, based on K₂O content, these samples are very similar to those from Yali Island (Aegean Sea). Since the latters are known to show weak mechanical quality, it has been less probably used for tools production".

An archaeological interpretation by the Romanian specialists – Zoia Maxim, Adina Boroneanț, Pavel Mirea – is now necessary to integrate these results in the bigger image of archaeological obsidian in Central-Southern-European region – Croatia, Slovenia, Hungary, Serbia, Romania, Bulgaria.

Stone objects from the territory of the ancient city of Orgame/Argamum. The "Orgamè/Argamum, nécropoles et territoire" project – Marius Streinu (IR)

The presentation intends to present and provide an interpretation for the stone objects resulted from the field research of the French-Romanian project "Orgamè/Argamum, nécropoles et territoire". The objects brought to attention were discovered at various sites around Lake Razim, belonging to different historical periods. They are divided in different categories, from weapons and to common household items. This diversity gives us the opportunity to observe the origin of stones and the techniques of their production. An important point is to understand the purpose the different stone objects were used in different times, within a constrained and well defined geographical area, and to draw conclusions regarding military and economic aspects.

Abrevieri ale afilierilor instituționale:

ASU – Arizona State University, Statele Unite ale Americii

BU – Bournemouth University, Marea Britanie

CCJ Aix-en-Provence – Centre Camille Jullien, Aix-en-Provence, Franța

CI/IR – Cercetător independent/Independent Researcher

CMA – Complexul Muzeal Arad

CNADNR – Compania Națională a Autostrăzilor și Drumurilor Naționale din România, București

CNBAR – Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Române, București

CNMCD Târgoviște – Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească”, Târgoviște

CNRS – Centre National de la Recherche Scientifique, Paris, Franța

CPOA – Cité de la Préhistoire d’Orgnac l’Aven, Aven d’Orgnac, Franța

C2RMF – Centre de Recherche et de Restauration des Musées de France, Paris, Franța

DAI Berlin – Deutsches Archäologisches Institut, Berlin, Germania

DJC Dâmbovița – Direcția Județeană pentru Cultură Dâmbovița, Târgoviște

FU Berlin – Freie Universität, Berlin, Germania

IAB – Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București

IA-FR – Institutul de Antropologie „Francisc I. Rainer”, București

IAI – Institutul de Arheologie Iași

IAIAC – Institutul de Arheologie și Istoria Artei Cluj-Napoca

ICEM-GS – Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion”, Tulcea

IFEA – Institut Français d’Études Anatoliennes, Istanbul, Turcia

IFIN-HH – Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Fizică și Inginerie Nucleară „Horia Hulubei”, București

INAM – Institutul Național de Arheologie cu Muzeu, Sofia, Bulgaria

INOE – Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare în Optoelectronică, București

INR Debrecen – Institute for Nuclear Research, Hungarian Academy of Science, Debrecen, Ungaria

IS-ER Cluj – Institutul de Speologie „Emil Racoviță”, Cluj-Napoca

ISSEE – Institutul de Studii Sud-Est Europene, București

MBM Reșița – Muzeul Banatului Montan, Reșița

MB Suceava – Muzeul Bucovinei, Suceava
MCDR Deva – Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva
MCG Oltenița – Muzeul Civilizației Gumelnița, Oltenița
MCR Sf. Gheorghe – Muzeul Carpaților Răsăriteni, Sf. Gheorghe
MJ Argeș – Muzeul Județean Argeș, Pitești
MJ Buzău – Muzeul Județean Buzău, Buzău
MJERG Caransebeș – Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță, Caransebeș
MJ Ialomița – Muzeul Județean Ialomița, Slobozia
MJIA Maramureș – Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, Baia Mare
MJIA Prahova – Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, Ploiești
MJ Mureș – Muzeul Județean Mureș, Târgu Mureș
MJ Satu Mare – Muzeul Județean Satu Mare
MJ Vâlcea – Muzeul Județean Vâlcea, Râmnicu Vâlcea
M Luvru – Musée du Louvre, Paris, Franța
MMB – Muzeul Municipiului București
MNAR – Muzeul Național de Artă al României, București
MNB Timișoara – Muzeul Național al Banatului, Timișoara
MN Brukenthal – Muzeul Național Brukenthal, Sibiu
MNIR – Muzeul Național de Istorie a României, București
MNIT – Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca
MO Craiova – Muzeul Olteniei, Craiova
MRPF Turnu Severin – Muzeul Regiunii Porțile de Fier, Drobeta-Turnu Severin
MSC Miercurea Ciuc – Muzeul Secuiesc al Ciucului, Miercurea Ciuc
M-TG Nagykanizsa – Muzeul Thury György, Nagykanizsa, Ungaria
MTC Oradea – Muzeul Țării Crișurilor, Oradea
NKU Atena – National and Kapodistrian University of Athens, Grecia
RGZM – Römisch-Germanisches Zentralmuseum – Leibniz-Forschungsinstitut für Archäologie, Mainz, Germania
UAU-IM București – Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București
U Bayreuth – Universität Bayreuth, Germania
UBB Cluj – Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
U București – Universitatea București
UCDC București – Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București
UCPP Budapesta – Universitatea Catolică „Péter Pázmány”, Budapesta, Ungaria
U Craiova – Universitatea din Craiova
U „1 Decembrie 1918” Alba Iulia – Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia
U Edinburgh – University of Edinburgh, Marea Britanie
U Friedrich Alexander – Universität Friedrich Alexander, Erlangen, Germania
U La Rochelle – Université de La Rochelle, Franța
UMR 5602 Toulouse – Maison de la Recherche de l'Université du Mirail, Toulouse, Franța
U Paris-Ouest – Université de Paris-Ouest, Franța
U Sibiu – Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu
U „Spiru Haret” – Universitatea „Spiru Haret”, București
U Toulouse – Université de Toulouse, Franța
U Utrecht – Universiteit Utrecht, Germania
UVSQY Paris – Université de Versailles-Saint-Quentin-en-Yvelines, Paris, Franța
UV Târgoviște – Universitatea „Valahia”, Târgoviște